

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

3. OLAĞAN GENEL KURUL ÇALIŞMA RAPORU

28 EKİM 1990 DSİ

TOPLANTI SALONU

İÇİNDEKİLER

Gündem	3
Yönetim Kurulu	4
Onur Kurulu	4
Denetleme Kurulu	4
Yitirdiklerimiz	5
Genel Başkanın Konuşma Metni.....	6
Giriş	15
Etkinliklerimiz	21
Örgütlenme Çalışmaları	21
Bülten ve Yayın Çalışmaları.....	22
İnsan Hakları Kurultayları.....	22
Paneller, Açık Oturumlar, Forumlar, Raporlar	22
İnsan Hakları ve Barış Platformları	23
Doğu ve Güneydoğu'da İncelemeler	24
Soruşturmalar, Davalar	25
Dış İlişkiler	35
Sonuç	35
EK: Basın Açıklamaları ve Basın Toplantılarından Seçmeler	36

GÜNDEM

1. Açılış
2. Başkanlık Divanının Oluşturulması ve Saygı Duruşu
3. Genel Başkanın Konuşması
4. Konukların Konuşmaları
5. Yönetim ve Denetleme Kurulları Çalışma Raporlarının Okunması
6. Komisyonların Oluşturulması
7. Raporlar Üzerinde görüşmeler
8. Aklama Oylaması
9. Tüzük Değişikliği
10. Seçimler
11. Dilek ve Öneriler
12. Kapanış

YÖNETİM KURULU

Genel Başkan	Nevzat HELVACI
Genel Bşk. Yrd.	Leman FIRTINA
Genel Sekreter	Akın BİRDAL
Gn.Skr.Yrd.	Mahmut Tali ÖNGÖREN
Gn.Skr.Yrd.	Nart BOZKURT
Genel Sayman	Ömer Faruk YENİGÜN
Üye	Yavuz ÖNEN
Üye	İhsan ATAR
Üye	Haşim AYDINCAK
Üye	Varlık ÖZMENEK
Üye	Jülide GÜLİZAR
Üye	İbrahim TEZAN
Üye	Aykut BAŞCIL
Üye	Alparslan IŞIKLI
Üye	H id ir OKTAY
Üye	Mehmet ŞERİFOĞLU
Üye	Şükrü AKMANSOY
Üye	Ünal CENGİZ
Üye	Özgür GENCAN
Üye	Şükran KETENCİ
Üye	Bekir DOĞANAY
Üye	Mete TOKSÖYLE
Üye	Cemil DEVECİ
Üye	Elif TUNCER

ONUR KURULU

Halit ÇELENK
Mustafa EKMEKÇİ
Güney DİNÇ
Gülten AKIN
İbrahim AÇAN

DENETLEME KURULU

Vecihi TİMÜROĞLU
Ahmet ABAKAY
Oktay AKİNCİ

YİTİRDİKLERİMİZ

Naci Yüksel	İHD Kayseri Şube Başkanı
İsmail Şentürk	İHD İzmir Yönetim Kurulu Üyesi
Sıtkı Şıplak	İHD Konya Yönetim Kurulu Üyesi
Yahya Gündüz	İHD Samsun Kurucu Üyesi
Zeki Dümen	İHD Ankara Şubesi Üyesi
Cemal Severcan	İHD Ankara Şubesi Üyesi
Mesut Vural	İHD Ankara Şubesi Üyesi
İsmail Tümer	İHD Ankara Şubesi Üyesi

Saygıyla anıyoruz.

Genel Başkan'ın Konuşma Metni

Saygıdeğer Konuklar,
Basın ve TRTnin Değerli Temsilcileri,^x
Sayın Delege Arkadaşlarım,

Derneğimizin Üçüncü Olağan Genel Kurulu'nu onurlandırdınız. Hepinize hoş geldiniz diyor, saygılarımı ve sevgilerimi sunuyorum.

İnsan Hakları Derneği, yoğun çalışmalarla dolu bir dört yılı geride bıraktı, beşinci yaşına bastı. Üçüncü olağan genel kurul, böyle bir sırada yapılıyor.

Geçmişteki örneklerine bakılınca, insan haklarını konu alan bir derneğin bugün bu güçte ve bu saygınlıkta ayakta bulunmasını sevindirici sayabiliriz. Çünkü biliyoruz ki, beş yaşındaki bu dernek Türkiye'de kurulan ilk insan hakları derneği değildir. Ülkemizde 1940'lı yıllardan bu yana, insan hakları merkezi ya da derneği biçiminde gerçekleştirilen örgütlenmeler, uzun ömürlü olmamış, kurulan örgütlerin toplum katlarına inmesine de izin verilmemiştir. Oysa derneğimiz, insan haklarının kazanılması, geliştirilmesi ve korunmasını sorun edinen insanların bir araya gelmesiyle oluşmuş demokratik bir örgüttür. Bu örgütün işlevini artırarak daha büyük başarılarla ulaşılmasını diliyorum.

Değerli Arkadaşlarım,

Üçüncü olağan genel kurula gelirken, daha önceki genel kurullarda ele aldığımız konuları gözden geçirdim. Geçen zamana karşın düzelen hiçbir şey yok. Ülkemizde insan hakları konusunda hiçbir ciddi adımın atılmadığını, hatta kimi alanlarda geçmişin gerisine düşüldüğünü görmek, insana üzüntü veriyor. 12 Eylül askeri darbesinin toplumsal ve hukuksal alanda yaptığı yıkım, etkisini sürdürüyor. Doğu ve Güneydoğu'daki kimi iller, on iki yılı aşkın süredir olağanüstü yönetimin sıkıntılarını yaşıyor. İşkence, çözümlenememiş ciddi bir insan hakları sorunu olarak ülkenin gündeminde duruyor. Ölüm cezası ve düşünce suçları yasalardaki yerini koruyor. Türkiye

Büyük Millet Meclisi'nde onay bekleyen ölüm cezası sayısı üçyüze yaklaştı. Yönetim, oç alma gibi ilkel bir duyguyu anımsatır bir biçimde, terörü önlemeyi gerekçe göstererek bu cezaların yerine getirilmesinden söz ediyor. Bu insanlara rehine gözüyle bakılıyor. Cezaevlerimiz, düşüncelerinden ötürü tutuklanmış ya da hüküm giymiş insanlarla dolu. Çevre sorunları biraz daha büyümesine karşın el atılmamış durumda. Çokça yinelediğimiz bu sorunları, ayrıntılarına girmeden bir kez daha anımsatıyoruz. Bunlar için üretilen tutarlı çözüm önerilerinin, etkili bir biçimde yaşama geçirilmesini bekliyoruz.

Değerli Konuklar,

Değerli Arkadaşlarım,

Türlü vesilelerle daha önce değindiğimiz bazı konulardaki görüşlerimi, önemleri nedeniyle yeniden kısaca ifade etmeye çalışacağım. Cezaevleri sorunu, insan onurunu aşağılayıcı koşullarıyla sürüp gidiyor. Eskişehir Özel Tıp Cezaevi, tek kişilik hücrelere dönüştürülerek, orada yatacak insanların, dış dünyadan ve diğer hükümlülerden yalıtılması amaçlanıyor. Cezaevlerindeki kimi sorunların çok basit çözümleri bulunmasına karşın, bu sorunların gündemde kalması istenircesine, bu basit girişimlerden kaçınılıyor. Durup dururken başka cezaevlerine nakil işlemlerine girişiliyor, hükümlü ve tutuklular direnişe itiliyor. Bunlar fırsat bilinerek dayak, coplama, hücreye kapatma gibi uygulamalar, tutuklu ve hükümlülerin gündelik yaşamı haline getirildi. Son günlerde Diyarbakır Cezaevi'nde yaşanan olay da budur.

Sığınmacıların sorunları yeterince çözümlenememiştir. Irak yönetiminin kimyasal silah kullanarak, kitlesel katliama girişmesi nedeniyle ülkemize kaçmak zorunda kalan Kürtler, barınma, beslenme ve eğitim koşullarından yakınmaktadırlar. İran'dan gelen sığınmacıların durumları hakkında yeterli bilgi bile yoktur. 12 Eylül askeri darbesinden kaçıp, başka ülkelere sığınan insanlardan kimileri, vatandaşlıktan çıkarıldığı için yurda dönüşleri engelleniyor. Bu sorunların çözümü için ilgilileri uyarıyoruz.

Laik devlet, ciddi bir tehdit altındadır. Bu noktaya gelinmesinde 12 Eylül askeri darbesinin önemli rolü unutulmamalıdır. Din derslerinin anayasa ile zorunlu kılınması, eğitimin laik anlayıştan uzaklaştırılması, öğretim birliği il-

kesinin gözardı edilmesi gibi yönetimden kaynaklanan tutumlar, olumsuz meyvelerini vermeye başlamış bulunuyor. Muammer Aksoy, Çetin Emeç, Turan Dursun ve Bahriye Üçok'un öldürülmeleri, terörün tüm toplumu tehdit altında tutmak için bir yöntem olarak seçildiğini gösteriyor. Cumhuriyetin temel niteliklerine titizlikle sahip çıkılmalıdır. Can güvenliği ve düşünce özgürlüğü en üst düzeyde gerçekleştirilmelidir.

Değerli Arkadaşlarım,

Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halle ilgili 413 sayılı kararnameyi çıkardı. Üç gün sonra 421 sayılı kararname ile bu kararnamede değişiklikler yapıldı. Birkaç gün sonra bu iki kararname de yürürlükten kaldırıldı ve bunların yerine 424 ve 425 sayılı kararnameler yürürlüğe konuldu. Basında "sansür" ve "sürgün" ya da "SS" kararnameleri olarak adlandırılan bu düzenlemeler, Türkiye Cumhuriyeti'nin "hukuk devleti" niteliğini tartışmaya açacak boyuttadır.

Bu kararnamelerde alınması öngörülen önlemlerin başında basının denetim altına alınması geliyor. Yeni düzenlemede basına ilgili şöyle bir madde var: *"Bölgedeki faaliyetleri yanlış aksettirmek veya gerçek dışı haber ve yorumlar yapmak suretiyle bölgedeki kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasını veya bölge halkının heyecanlanmasını yahut güvenlik kuvvetlerinin görevlerini gereği gibi yerine getirmelerini engelleyecek şekilde yayınlanan her türlü basılmış eser hakkında bunların bölge dışında basılmış olup olmadığına bakılmaksızın, Olağanüstü Hal Bölge Valisi'nin teklifi üzerine İçişleri Bakanlığı'nca yukarıda belirtilen tedbirleri almak, gerektiğinde bunları basan matbaayı kapatmak "*. Gösterilen gerekçelerdeki yuvarlak anlatımlara dikkat çekmek amacıyla maddeyi buraya aynen aldım. Örneğin "Bölge halkının heyecanlandığı" nasıl anlaşılacaktır, acaba bunu belirlemek için anket mi yapılacaktır ya da kim heyecanlandığı zaman bölge halkı heyecanlanmış sayılacaktır? Maddede sayılan öbür nedenler de yoruma ve anlayışa göre değişebilecek esnek sözcüklerle ifade edilmiştir. Kısacası, yaptırım uygulanabilecek, yani bir anlamda suç sayılabilecek durum açıkça tanımlanamamıştır. Bunun ciddi sakıncalar doğurması beklenebilir.

Yapılan yayının maddede öngörülen nitelikte olup olmadığına yargı organı değil, Bölge Valisi veya İçişleri Bakanı karar verecektir. Demek ki

hangi haberin doğru, hangisinin yanlış, hangi yorumun isabetli, hangisinin isabetsiz olduğu ve bölgedeki kamu düzenini bozduğu kişisel değerlendirmeye bırakılmış oluyor. Bir başka önemli nokta da bu yetkilerin, eserin bölge dışında basılmış olup olmadığına bakılmaksızın kullanılabilmesidir. Böylece olağanüstü hal uygulaması tüm Türkiye düzeyine yayılmış olmaktadır.

Basının bu biçimde denetim altına alınmasından yarar umulmamalıdır. Basın özgürlüğü, halkın doğru haber alması ve kamuoyunun sağlıklı oluşması bakımından büyük önem taşır. Hiçbir yüksek çıkar, basın özgürlüğünün ortadan kaldırılması için gerekçe olamaz.

Yeni önlemler arasında yer alan "bölge dışına çıkarma" yetkisi, basında sürgün olarak adlandırıldı. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 9. maddesi sürgün cezasını yasaklamıştır. Türk Ceza Yasası'nın 173.maddesinde yer alan "genel güvenlik gözetimi" de bir tür sürgün niteliğindedir, yürürlükten kaldırıldı. Yani artık yargı organı kararıyla bile sürgün cezası verilemiyor. Oysa yürürlükteki kararnameyle Olağanüstü Hal Bölge Valisi'ne, yargıç ve savcılar ile askeri personel de dahil, bölgede yaşayanları bölge dışına çıkarma yetkisi tanındı. Genel güvenlik ve kamu düzeni bakımından zararlı faaliyette bulunanlar, olağanüstü hal bölgesi dışında ikamete mecbur edilebilecek, çalışmalarında sakınca görülen kamu personelinin bölge dışında görevlendirilmesi isteği ilgili kurumca derhal yerine getirilecektir.

Bu tür önlemler geçmişte de uygulanmıştır ve hiçbir soruna çözüm getirmemiştir. Eğer çözüm getirseydi bugün aynı sorunlarla daha derin boyutlarda yüz yüze bulunmazdık. Üstelik bölge dışına çıkarma uygulaması doğru veya yanlış yoğun bir ihbar furçasına ve kimi asılsız ihbarlar nedeniyle ağır mağduriyetlere yol açabilir.

Kararname ile Türk Ceza Yasası'nda yer alan bazı maddelerdeki cezalar önemli ölçüde artırılıyor. Anayasa, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'na, durumun gerektirdiği konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermiştir. Acaba bu yetki, bir çerçeve yasa bulunmadan kanun hükmünde kararnameyle Türk Ceza Yasası'nda değişiklik yapma yetkisini de içerir mi? Doğrusu bu oldukça kuşkululu bir durumdur. Çünkü Türk Ceza Yasası genel bir yasadır ve ülkenin her yanında uygulanacaktır. Ama ülkenin her yanın-

da olağanüstü hal ilan edilmemiştir. Olağanüstü hal bölgesi için verilen bu yetki, bu halin uygulanmadığı bölgelerde de önlem getirebilecek biçimde genişletilerek kullanılamaz. Bu konuya ilişkin düzenlemeler, anayasanın 91. ve 121. maddesine aykırı düşüyor.

Hakaret suçlarına çok ağır para cezaları getirilmesiyle, olağanüstü hal bölgesindeki sorunların çözülmesi arasında nasıl bir ilişki bulunduğunu anlamakta güçlük vardır. Devletin bu düzenlemeyle korumayı düşündüğü çıkar nedir? Olağanüstü hal bölgesinde yaşayanlarla, dışında yaşayanlar arasında, onurlarını koruma bakımından ayırım yapılmasının hukukta yerini bulamayız.

Kararnameyle grev yasağı koyma, sendikal etkinlikleri durdurma, muhbirlerin kimliğini gizli tutma gibi önlemler öngörülürdü. Olağanüstü Hal Bölge Valisi, kamu davası açmak üzere DGM savcılığına direktif verebilecek, olağanüstü hal ilan edilmemiş olmasına karşın Muş, Bitlis ve Adıyaman illerinde de tüm yetkilerini kullanabilecektir. Bölge valisinin yerleşim birimlerini birleştirme ve boşaltma yetkisi de vardır. Anayasanın 13.maddesine göre *"Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz."* Tek kişinin bu kadar çok yetkiyle donatılmış olmasını, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun sayamayız.

Kararnamenin değişik yedinci maddesi şöyle: *"Bu kanun hükmünde kararname ile Olağanüstü Hal Bölge Valisi'ne, tanınan yetkilerin kullanılması ile ilgili idari işlemler hakkında iptal davası açılmaz."*

Olağanüstü Hal Yasası'nın 33.maddesi de aynı yönde değiştirilmiştir. Böylece olağanüstü hal uygulamalarına karşı hak arama yolları tümüden kapatılmış bulunuyor. Haksızlığa uğrayan ya da uğradığını sanan insanların başvurabileceği son yer yargı organıdır. Bu yolun kapatılması, yapılan haksızlıkların giderilmesi olanağını da ortadan kaldırmaktadır.

Hukuk devleti, vatandaşlarına hukuk güvenliği sağlayan devlettir. Bunun ilk koşulu, temel hak ve özgürlüklerin güvence altında bulunmasıdır. Hak arama özgürlüğü, temel haklardandır. Anayasanın 36. maddesinde bu hak şöyle düzenlenmiştir. *"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma*

hakkına sahiptir." Bu maddeye aykırı olarak olağanüstü hal nedeniyle idari işleme muhatap olan kişilerin, yargı organı önünde hakkını arama olanağından yoksun bırakılması hukuk devleti kavramıyla bağdaşmaz.

Olağanüstü Hal Bölgesindeki sorunların çözümü için baskı ve şiddetin dozunu artırmak gibi bir yolun seçildiği anlaşılıyor. Demokratik yöntemlerin önemli ölçüde ihmal edildiği görülüyor. Hukuk devleti olmanın temel kurallarından biri, devletin kendisini hukukla bağlı sayması ve yönetimin hukuka bağlılığının sağlanmasıdır. Yönetimce konulacak düzenleyici kuralların ve yapılacak işlemlerin hukuka uygunluğunu sağlayacak başlıca yol, yargı denetimidir. Bu yolun kapatılması isabetli olmamıştır. Devlet ülke bütünlüğünün korunmasını önemli bir görev sayabilir. Ancak demokrasinin, hukuk devletinin ve insan haklarının korunması da aynı önemde değer taşır. Birini korumak için öbüründen vazgeçmek gerekmez.

Değerli Konuklar, Sayın Delegation,

Ağustos ayı başından itibaren ciddi bir savaş tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyoruz. Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle başlayan bunalım, yeni boyutlar kazanarak sürüyor. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin hükümete verdiği yetki, geleneksel barışçı tutumuna karşın ülkemizin savaşa sokulması olasılığını artırmıştır. Böyle bir savaşa katılmak, emperyalist odakların çıkarlarına beklilik anlamına gelir.

Bilindiği gibi insan haklarının en yoğun biçimde ihlal edildiği dönemler, savaş dönemleridir. Bu nedenle Birleşmiş Milletler Halkların Barış Hakkı Bildirgesi ile, tüm devletlere ve uluslararası örgütlere, ulusal ve uluslararası düzeyde uygun önlemler alarak, barış hakkının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaları çağrısında bulunmuştur. Halkların barış hakkını korumak, bu bildirgeyle her devletin temel yükümlülüğü olarak ilan edilmiştir. Savaşların yarattığı dehşet ve korku ile, getirdiği açlık ve sefalet karşısında korkudan ve yoksulluktan kurtulma özgürlüğü, insanlık için daha yüksek bir amaç olmuştur. İşte bu nedenle biz, savaş değil barış istiyoruz ve bu isteğimizi buradan yüksek sesle ilan ediyoruz.

Sayın Arkadaşlarım,

Türkiye Cumhuriyeti, yükümlülük ve yaptırım getiren uluslararası söz-

leşmeleri onaylamaktan olabildiğince kaçınıyor. Onayladıklarına çok ciddi çekinceler koyuyor. Son olarak imzalanan Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17, 29 ve 30. maddelerine çekince konuldu. Bu davranış, ülkemizdeki Kürt varlığını, onların dili ve kültürünü reddeden resmi politikanın bir yansımasıdır. Bu davranışı onaylamadığımızı belirtmek isterim.

Değerli Arkadaşlarım,

Son bir konu olarak özgürlüklerin korunması ve demokratik örgütlerin işlevleri üzerindeki görüşlerimi de sunmak istiyorum.

Demokrasilerde otorite ile özgürlükler arasında oldukça duyarlı bir denge vardır. Otoritenin güçlendirilmesi, özgürlüklerin sınırlandırılması sonucunu doğurur. Bu nedenle insan hakları hukukunda özgürlüklerin korunması sorunu, önemle ele alınan konuların başında yer alır. Birleşmiş Milletler, bu gereksinmeden yola çıkarak kendi bünyesi içinde bir "İnsan Hakları Komisyonu" oluşturdu ve 1946 yılında üye ülkelere, "hükümetler dışı insan hakları örgütlerinin kurulmasının özendirilmesi, kurulmuş olanların desteklenmesi" çağrısında bulundu. Bugün bu çağrı uyarınca kurulmuş çok sayıda insan hakları örgütü etkinliklerini sürdürüyor.

Özgürlüklerin korunması, bir başka anlamıyla devlet gücünün sınırlandırılması demektir. Devlet gücünü sınırlandırmanın türlü yolları vardır. Bu yollardan birisi, anayasa ve öbür düzenleyici tasarruflarla hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmasıdır. Yürürlükteki anayasanın ve demokratik yaşamı düzenlemesi gereken öbür yasaların antidemokratik içeriğinden ötürü, ülkemizde hak ve özgürlüklerin tam anlamıyla bir hukuksal güvenceye kavuşturulduğu söylenemez. Yürütmenin güçlendirilmesi amacı öne çıkarıldığı için, denge, özgürlükler aleyhine bozulmuştur. Elbette sınırsız özgürlük söz konusu olamaz. Yaşama hakkı ve düşünce özgürlüğü ayırık tutulursa, öbür hak ve özgürlüklere sınır konabilir. Ancak bu sınırlamanın amacı, hak ve özgürlükleri bir kişi, zümre ya da sınıfın değil, ayrımsız olarak tüm insanların kullanabilmesini sağlamak olmalıdır. "Kamu düzeni" kavramını da bu anlamda algılamak gerekir.

Özgürlüklerin korunmasında, basın, kamuoyu, sendikalar ve meslek örgütlerinin yanında derneklerin de önemli rolleri vardır. Aynı amacı paylaşan kişiler, bu amacı gerçekleştirmek için bir örgüt içinde bir araya gelince, ör-

gütün üyeleri kamu gücü karşısında tek başlarına değillerdir. Ortak amacı oluşturan hak ve çıkarlar böylece artık örgütlü bir biçimde savunulabilecektir. Demokrasinin çoğulcu yapısı içinde, birer baskı grubu olarak bu örgütler, türlü yollarla yönetim üzerinde etkili olmaya çalışırlar, etkinlikler düzenleyip kamuoyu oluştururlar. Bu nedenle demokrasinin kurulması, geliştirilmesi ve korunmasında sivil toplum örgütlerinin önemi yadsınamaz. Onların demokratik olma niteliği de buradan gelir.

İnsan haklarının kazanılmasına ve korunmasına yönelik savaşımlar, insanca yaşamak isteyenlerin önünde önemli bir görev olarak duruyor. İnsan Hakları Derneği bu bilinç içinde kurulmuştur. Ülkemizde gerçek anlamda bir demokrasinin yaşama geçirilemediği biliniyor. Yasalarımız antidemokratik hükümlerle dolu. Uygulama, bunların da gerisinde bir çizgi izliyor. Tüm bu olumsuz koşullara karşın İnsan Hakları Derneği'nin önemli işler yaptığını söylersek, abartma yapmış olmayız sanırım. Derneğin kimi kuruluşlarca bir kaç kez ödüllendirilmiş olması da bundandır. Bu sözlerden, "yapılması gerekenlerin tümü yapılmıştır" anlamı çıkarılmamalı, ama yapılanlar da yad-sınmamalıdır.

Belirtmeye gerek yok ki, dernek biçiminde örgütlenmiş kuruluşlardan, dernekçilik yapmaları beklenir. Onlara başka işlevler yüklemenin çok ciddi sakıncalar doğurduğu yaşanarak görüldü. Dernek üyeleri tüzükte yazılı amaç çevresinde bir araya gelir ve onu gerçekleştirmeye çalışırlar. Bizler de İnsan Hakları Derneği'nde, "İnsan hak ve özgürlükleri konusunda çalışmalar yapmak" için bir araya geldik. Tüzüğümüzde yazılı amaç budur, bu amaç oldukça açıktır ve satır aralarında okunacak başka hiçbir şey yoktur.

Siyasal partiler, siyasal iktidarı elde etmek için doğrudan savaşımlar veren kuruluşlardır. Bu yoldaki savaşımları, dar anlamda siyaset olarak tanımlayabiliriz. Demokratik kitle örgütleri, yapılanmaları ve niteliklerinin elverişsiz olması nedeniyle dar anlamda siyaset etkinlik gösteren örgütler değillerdir. Gerçi hiç kimse ve bu arada demokratik kitle örgütleri, geniş ve genel anlamda siyasetin dışında tutulamazlar. Ama kendi siyasal görüşünü ülkede yaşama geçirmek isteyenler, bu işlevini siyasal örgütler içinde yapmalıdır. Bunu demokratik kitle örgütleri içine taşımak örgütü asıl amacından uzaklaştırır, daraltır, etkisizleştirir. Bu tür yaklaşımlar giderek onların "demokra-

tık" olma ve "kitle örgütü" olma niteliklerini de ortadan kaldırır. Bu örgütler içinde "demokrat" kimliğimizle bulunmak yeter. Örgüt üyesi olarak hiç kimse, bir başkasının siyasal görüşüne hizmet etmek zorunda değildir. Bu önemli nokta, gözden uzak tutulmamalıdır.

Anayasal bir kural olarak siyasal partiler, demokratik yaşamın vazgeçilmez unsurları sayılır. Bu tanımlama elbette doğrudur. Ancak demokratik düzende vazgeçilemeyecek başka kuruluşlar da vardır. Sendikalar, meslek örgütleri ve demokratik kitle örgütleri bunlardandır. Demokrasinin belirgin özelliklerinden çoğulculuk, katılımcılık ve çok sesliliğin sağlanması bu örgütlerin varlığına bağlıdır. Barış, demokrasi ve insan hakları, hepimiz için gereklidir. Bunların gerçekleştirilmesinde önemli payı bulunan örgütlerimize sahip çıkmalı ve onları gözümüz gibi korumalıyız. Küçük siyasal hesaplardan ve dar grupçuluk anlayışından uzak durduğumuz sürece, daha büyük başarılarla ulaşabiliriz.

Hepinize saygılarımı sunuyorum.

GİRİŞ

Derneğimizin genel kurulunun hem dünyadaki sarsıcı gelişmelerin, değişimlerin hem de ülkemiz ve bölgemiz açısından yaşamsal günlerin içinde yapılışı, bu genel kurulu daha anlamlı ve önemli kılmaktadır.

Dünya dönüyor. Her dönüşü insanlığa, onun barış ve gönenci için aydınlıklar kazandırıyor. Halkların barış, hak ve özgürlük istemleri toplumlari, rejimleri yeniden yapılanmalara götürüyor. Sosyalist dünya değişiyor. 2.Dünya Savaşı'nın yıkımları onarılıyor, Birleşik Almanya ütopyası gerçekleşiyor. Kişisel, siyasal hak ve özgürlükler, ekonomik-toplumsal ve kültürel haklar yolunda önemli adımlar atılıyor, insanların geleceği, çocukların hak ve özgürlükleri güvencelere bağlanıyor.

İnsanlığın barış ve güvenlik içinde yaşamasına yönelik bu gelişmelere karşı, dünyanın öbür yüzünde de Orta Doğu'da ve oraya bağlı bütün dünyada, bir savaşın gerilimi yaşanıyor. Yüzyılımızın bitimine on yıl kala, devletlerin egemenlik ve sömürü uğruna saldırıları, müdahaleleri, insanlığı korku ve yeni yoksullukların kaygısına sürüklüyor.

İnsanlığın yaşam hakkı, cinayetler, işkenceler, ölüm cezaları ve yoksulluklar içinde baskı altına alınıyor. Barış hakkına karşı da savaş nedenleri yaratılıyor.

Bütün bu olup bitenlere karşın insanlığın son 45-50 yılı, yine barış, demokrasi ve insan hakları ile döşeniyor.

Peki, insan hakları ve barış yolunda Türkiye'de neler oluyor? Son 30 yılda üç kez askeri müdahale yaşanıyor ve son iki müdahale ile temel insan hak ve özgürlükleri büyük yıkımlara uğruyor. Otuz yılın hemen yarısına yakını sıkıyönetimler ve olağanüstü durumlarla yönetiliyor. Toplumsal barış gel-git içinde bırakılıp, "temelli" ve "sağlam" güvencelere bağlanamıyor.

12 Eylül hukuku egemenliğini sürdürüyor. Batı ile Doğu'da hukukun, yargının çifte standardının örnekleri çoğalıyor. Düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün önündeki engeller 141, 142 ve 163. maddeler hala yasalarda yerini koruyor. Çalışma yaşamı, emeği ile geçinenlerin aleyhine daralıyor

ve insanlar çalışma haklarını serbestçe kullanamıyor. Yurttaşlık hakkını yitirmiş olanlar, ülkelerine dönemiyor.

Türkiye'de işkence sürmektedir. İşkenceye karşı iki uluslararası sözleşmenin imzalanmış ve onaylanmış olmasının hiç bir önemi olmamıştır. Olmamıştır, çünkü işkencelerin önlenmesi için ne iç hukukta bir düzenlemeye gidilebilmiş ne de caydırıcı herhangi bir önlem alınabilmiştir.

Geçtiğimiz günlerde Türkiye'ce onaylanmış "İşkenceye Karşı Avrupa Sözleşmesi" uyarınca, ülkemize gelen, "İşkencenin Önlenmesi İçin Avrupa Komitesi" incelemelerinin sonucu, nasıl bir izlenimle döndü, bilemiyoruz. Ama bildiğimiz hemen onların gidişinden bir kaç gün sonra "Savaşa Hayır" için dergi dağıtırken gözetim altına alınan bir kadının iki buçuk aylık çocuğunu düşürdüğüdür. Ve yine bildiğimiz Güneydoğu'da insanların yoğun gözetim altına alındıkları ve gözetim sırasında işkence gördükleri savlarıdır.

Yine bildiğimiz, Yeşilyurt köyünde kitlesel işkenceye ve insan dışkısının yedirilmesine neden olan binbaşının 2,5 ay gibi bir cezaya çarptırılmış ve bunun da cüzi bir paraya çevrilerek ertelenmiş olmasıdır.

İşkence sürmektedir. Hem sorgulama yöntemi olarak, hem de hak ve özgürlük istemi mücadelesinin önünde bir baskı ve korku aracı olarak. İşkence sürmektedir, hem demokratikleşmeye hem de işkence söylemlerine karşın. Özellikle 12 Eylül askeri darbesi ile Türkiye, dünyada tam bir karanlığın ve yalnızlığın batağına çekiliyor.

Askeri darbenin üzerinden on yıl, derneğimizin kuruluşundan da dört yıl geçmiş olmasına karşın, Türkiye'de ne insan haklarından ve özgürlüklerinden ne de bir barışın varlığından söz edilemez.

Her ne denli siyasi erkin, barış ve insan hakları söylemleri hiç eksik olmuyor ise de, bu hem iç hem de dış kamuoyunu yanıltmaktan başka bir amaç taşıyor. Çünkü 12 Eylül rejiminin bütün kurum ve kuralları yaşıyor ve ısrarla da yaşatılıyor. 12 Eylül rejiminin ülkemize giydirdiği ölüm fermanı hala toplumumuzun boynunda asılı duruyor. Ve yine bu rejimin 10 yılında damgasını vurduğu korku, yoksulluk, haksızlık ve ölüm kol geziyor.

Bütün hak ve özgürlüklerden yoksunluk, bölgemizdeki savaş gerilimine yönetimin yaklaşımı ve savaş olasılığı gerekçesi ile daha da kuşatılıyor ve

baskı altına alınıyor.

Bir yandan 12 Eylül Askeri Darbesinin 10 yıllık röntgeni çekiliyor, bir yandan da savaş krizinin gerilimi artıyor. Sıcaklığın nedeni daha çok sömürü için silah ve silahlanma. Silaha sarılanlar, uluslararası tekellerin gücünde ülke yönetimine el koyabiliyor ya da insanlığı savaşa sürümeyebiliyorlar.

İşte 12 Eylül Askeri Darbesi de silah zoruyla, 5 generalin ülkemizin yazgısına el koymasının ve yerleştirdikleri rejimin bugüne değin gelişinin öyküsüdür.

Çekilen röntgenin 10 yıl sonra gösterdiği nedir? Yoksulluk, karanlık, korku ve savaş. Röntgeni biraz daha büyütelim. Darağaçlarından, işkence tezgahlarından sızan kan, cezaevlerinde çürüyen beden, zincirlere bağlı düşünce, kurtların ve çakalların ağzındaki ekmek, silahların gölgesindeki güneş, sanık sandalyesinde yargılanan Türkiye, Kürtler üzerindeki koyu terör, yanan kitap, ülkesinin dışında bırakılmış özlem, çatlayan toprak, ölen deniz ve dünyadaki yeri en sonlarda gelen bir Türkiye!...

Ve on yıl sonra... büyüyen yıkıntı, bunalım, kaos...

10 yıllık kurumlaşmış 12 Eylül hukuku ve egemenliğinin bir çıkışı kalmamıştır. Kilitlenmiştir. Yalan ve demagoji yetmemiştir.

Körfez Krizi ve savaş gerilimi can çekişen bir dönemin imdadına şimdilik yetişmiştir. Yönetim can simidi diye savaşa ve ateşe sarılmaktadır, Saddam'ın saldırısını fırsat bilen emperyalizmin savaş rotasına girerek kurtuluş aramaktadır.

Irak'ın Uluslararası Hukuku ve barış belgelerini hiçe sayarak Kuveyt'e saldırısı ve ilhak kararı ile ortaya çıkan Körfez Krizi nedeniyle Ortadoğu petrolünü yeniden paylaşmak amacıyla bir savaş daha başlatılmak istenmektedir.

Saddam rejiminin yayılmacı ve işgalci politikasını fırsat bilen ABD emperyalizmi ve yandaşları, Ortadoğu'ya daha çok yerleşmek ve emperyalist sömürüyü pekiştirmek için savaşa hazırlanmaktadır.

Bu savaşta, geleneksel barışçı tutumu hiçe sayılarak ülkemize ABD'nin

Ortadoğu'da bir kez daha jandarmalığı görevi yüklenmekte ve halkımız savaşa sürüklenmektedir. Bu doğrultuda TBMM'nden "bir saldırı durumunda savaş hali ilan etme izni" çıkarılmış, bu da yeterli görülmeyerek Cumhurbaşkanı'nın tavsiyesi' ile bu kez de hükümete "yabancı bir ülkeye asker gönderme ve yabancı ülke askerlerini Türkiye'ye çağırma" yetkisi verilmiştir. Anayasa'nın ihlali pahasına hükümete böyle bir yetki verilmesi iktidarın savaş taraftarı politikasını ortaya koymaktadır.

Savaş olasılığı bile şimdiden sınırlı olan temel hak ve özgürlükleri tehlikeye sokmuş, grevlerin yasaklanmasına, basın ve haber alma özgürlüğünün saldırıya uğramasına ve peşpeşe zam paketlerinin gelmesine neden olmuştur.

Bugün gelinen nokta savaşa karşı tavrımız ve mücadelemizin ne kadar haklı olduğunu daha açık ortaya koymaktadır. Körfez bunalımı ve savaş olasılığının doğurduğu bugünkü ortamda yaşam hakkını ortadan kaldırmaya yönelik girişimler yoğunlaştırılmaktadır. Yaratılmaya çalışılan bu kaos içerisinde:

- "Faili meçhul" cinayetler birbirini izlemekte, iktidar bu cinayetlerin faillerini bulmak yerine bazı hükümlüleri idam etmek gibi bir yöntemle başvurabileceğini ifade etmektedir. Bu dehşet verici, çağ~dışı anlayışla, idam kararları TBMM'de bekleyen 287 hükümlü "rehin" yerine konulmaktadır. Böylece, en başta iktidarın sorumluluğunda olan "terör" konusunda hedef saptırmasına da gidilmektedir.

- Bundan, Körfez'e yönelik dikkatleri, içeriye çevirerek, Körfez krizinde-ki gerçekleri gizleme amacı da güdülmektedir.

- Cezaevlerinde yeni yöntemler de geliştirilerek baskılar artırılmakta, özel tip cezaevi, tutuklu ve hükümlülerin sürgün edilmesi gibi uygulamalar yaygınlaştırılmaktadır.

- Güneydoğu'da baskı ve zulüm tırmandırılmakta, yerleşim yerlerinin boşaltılması, yaşanamaz duruma getirilmesi, sürgün gibi uygulamalar yoğunlaştırılmaktadır. Dahası, zaten yok denecek düzeydeki temel insan hak ve özgürlüklerinin "askıya alındığı" ilan edilebilmektedir.

Cumhurbaşkanı Özal Dışişleri Bakanını kapıda bekleterek,
Başkan

Bush ile Türkiye'nin dışişlerini görüşmüştür. ABD'den dönünce de, altı yıldır bekletilen, infaz edilmeyen ölüm cezalarının yerine getirilmesi için düğmeye basmıştır. Bundan, Körfez krizinin ve onun üzerine yapılan hesapların gizlenmesi amaçlanabilir. Savaşa karşı direniş ve muhalefet, başka bir alana kaydırılmak istenebilir. Terörü önlemek yerine, teröre karşı aczi örtülemek için, terörü önleyici nedenlerden biri, olarak insanların asılması düşünülmüş olabilir. Nedeni her ne olursa olsun, yaşam hakkının yok edilmek istenmesinin hiç bir gerekçesi olamaz ve kabul edilemez.

Başbakan, "idamlar bir ülkenin iç işidir ve AT ile de ilgisi yoktur" diyor. Barış, hak ve özgürlükler artık bir ülkenin iç işi olmaktan çıkıp, devletlerin, halkların ortak gözetiminde ve korumasında olan evrensel değerlerdir. Bu öncelikle devletlerin başbakanlarınca bilinmesi gereken bir gerçektir. Yine Başbakanın AT'yi nasıl gördüğü de çarpıcıdır. Çünkü AT, demokrasi ve hukuk normlarının temel alındığı bir topluluğa dönüşmüştür. Başbakan, bu söylemiyle AT'yi hala ekonomik bir topluluk olarak görmektedir.

Dışarıya karşı sürekli insan hakları konusunda düzenlemeler yapıldığını ileri sürüyorlar. Doğru. Ama bu düzenlemeler insan hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesi ve korunması yolunda değil, daha geri ve kötüye gidiş yönünde olmaktadır. SS kararnameleeri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 15. maddesi uyarınca Güneydoğu'da insan haklarının askıya alınması ve o bölgede süren yangın, cezaevlerinde başlatılan sürgünler, hücre tipi infaz yoluna gidiş, katlanılmaz zam yükü ve en sonunda ölüm cezalarının infaz edileceğinin açıklanması, ülkemizdeki insan haklarının düzeyini ortaya koymaktadır.

Öç alma gibi ilkel bir anlayıştan kaynaklandığı için;

Yaşam hakkına doğrudan ve haksız bir saldırı olduğu için,

Suçluyu iyileştirme ve topluma kazandırma amacı güden çağdaş infaz anlayışına aykırı olduğu için,

Adli yanılığ durumunda düzeltme olanağı bulunmadığı için,

Uygur ülkelerde kaldırılmış olmasından da güç alarak, ölüm cezasına karşıyız. Öldüren bir devletin yurttaşı olma utancını taşımak istemiyoruz. Toplumca bu ayıptan kurtulmak istiyoruz.

On yıl önce, işkence altındaki anlatımlara dayanarak verilmiş ölüm cezalarını, günümüzdeki terörün nedeni olarak görmek, terörün adresini şaşırtmak istemekten başka bir anlama gelmez. Devlet bu tavrı ile terörü korumakta, teröre cesaret vermektedir. Devletin işi terör estirmek ve korku salmak değil, güven ve adaleti sağlamak olmalıdır.

Başta yaşam hakkı olmak üzere temel hak ve özgürlükler; siyasi bir konu ve malzeme olmaktan çıkarılıp, parlamento içinde ve dışında sağlanacak bir uzlaşmayla, toplumumuzun layık olduğu bir yaşam biçimine dönüştürülmelidir.

Ölüm cezası anayasadan ve yasalardan çıkarılmalıdır. TBMM'ne verdiğimiz, ölüm cezasının kaldırılması ve ayrımsız bir genel af çıkarılması için 163 bin imza işleme konmalıdır. Devlet öldüren değil, yaşatan olmalıdır.

İnsan yaşamının ve onurunun güvence altında olduğu bir Türkiye'de yaşamak istiyoruz. Bunun için, idamlara ve savaşa karşıyız, karşı olacağız.

İdamsız ve savaşırsız bir Türkiye için, özgürlük ve demokrasi için, barış ve yaşam hakkının korunması için herkesi çaba göstermeye çağırıyoruz.

ETKİNLİKLERİMİZ

Yönetim kurulumuz son genel kuruldan devir aldığı sorunların çözümüne yönelik çabalarını sürdürdü. Öncelikle yer sorununu çözdü. İletişimi kolaylaştıracak araç-gereç edindi.

İki yıla yakın yapılan çalışmalar ve gösterilen etkinlikler, elbette yapılabilecek olanların yapıldığı ve eksiksiz yerine getirildiği anlamına gelmez. Ancak derneğimizin yurt içinde ve yurt dışında kazandığı kimlik, derneğimizin ülkenin dört bir yanında süren ihlallerin üzerine kararlılıkla gitmesinin sonucunda elde edilmiştir. İzleyici ve gözlemci olarak kalmamış, olanakların elverdiği ölçüde, ihlallerin yerinde saptanmasına çalışmış, sonuçları, basın açıklamaları ve raporlar ile yurt içi ve yurt dışına duyurmaya çalışmıştır.

ÖRGÜTLENME ÇALIŞMALARI

Derneğimizin kuruluşundan bu yana, örgütlenmemizde nicelik değil, nitelik güçlenmesine özen gösterilmiştir. Şubelerin oluşumunda demokratiklik ve gönüllülük temel alınmış, genel merkez ataması ile şube oluşturmak yerine, illerden duyulan gereksinmeye karşılık verilmiştir. Bu yolda, illerimizde toplanan İnsan hakları savunucularının katılımı ile görevlendirilmesi istenilen geçici yönetim kurulları yetkili kılınmıştır.

Bu doğrultuda 22 şubeden 38 şubeye ulaşılmıştır.

İzmir Şubemiz, valilikçe faaliyetten men edilmiş olup, kapalı bulunmaktadır. Eskişehir Şubemiz de genel kurulunu zamanında yapamamaktan ötürü münfesihi duruma düşmüş, Ağrı Şubemiz de yetki belgeleri gönderilmiş olmasına karşılık bu güne değin kuruluşunu tamamlayamamıştır.

BÜLTEN VE YAYIN ÇALIŞMALARI

İnsan Hakları öğretisinin ve bilincinin yayılması, insan hakları ihlallerinin sergilenmesi ve merkez ile şubelerin iletişimlerini sağlamak amacıyla çıkarılan aylık bülten bu dönemde de yayımını sürdürmüş, ilgili kişi ve kuruluşlara dağıtımını gerçekleştirilmiştir.

Çalışma konularımıza ilişkin hazırlanan raporlarının ve insan hakları kurultaylarının sonuçları, maddi olanaksızlıklar nedeniyle basımları yapılamamıştır. Ancak raporlar çoğaltılarak ilgili yerlere dağıtılmıştır.

Derneğimizin tanıtımına yönelik takvim, rozet, anahtarlık ve kalem yaptırılmıştır.

İNSAN HAKLARI KURULTAYLARI

10–17 Aralık 1980 ve 1989 İnsan Hakları Günü nedeniyle 1. ve 2. İnsan Hakları Kurultayları düzenlenmiştir. 1. İnsan Hakları Kurultayı; Düşünce ve Örgütlenme Özgürlüğü, Siyasi Göçmenlerin Sorunları ile Çalışma Hakkı ve Çalışma Yaşamının Demokratikleşmesi konularına, 2. İnsan Hakları Kurultayı da bütün boyutları ile kültürel etkinliklere ayrılmıştır. Her iki kurultay da gerek konuşmacılarla gerekse izleyicilerle büyük ilgi görmüştür. Yine her iki kurultayın sonuçları, maddi olanaksızlıklar nedeniyle basılamamıştır.

PANELLER, AÇIK OTURUMLAR, FORUMLAR, RAPORLAR

İnsan Hakları kazanımının belgelere, sözleşmelere bağlı kılındığı günlerde ve Türkiye'de insan hakları sorunlarına ilişkin paneller, açık oturumlar ve forumlar düzenlenmiştir. Bu bağlamda;

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ölüm Cezası
- ILO Sözleşmesi ve Türkiye'de Sosyal Haklar

- İnsan Hakları Açısından Çevre
 - Yaşama Hakkı ve Cezaevleri
 - İnsan Hakları Sözleşmesinin 39. yılı ve Türkiye
 - Kadın Sorunu
 - Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve 12 Eylül Hukuku konularında toplantılar,
 - Bulgaristan, ILO ve ölüm cezası kaldırılması konusunda raporları
- Türkiye'de bulunan elçiliklere yönelik "Türkiye'de İnsan Hakları Sorunları ve Çözüm Önerileri" adlı bir brifing düzenlenmiştir.

İNSAN HAKLARI VE BARIŞ PLATFORMLARI

Çalışma dönemimizde, insan hak ve özgürlükleri sorunu, barış ve demokrasi istemlerini ve çabasını, salt derneğimizin çalışma konuları olmaktan çıkarıp, herkesin ortak sorunu ve çabası yapabilme girişimleri sürdürülmüştür. Bu yolda, kamuoyuna "Kanlı Sürgün" ya da "Ölüm Sürgünü" diye geçen ve hükümlülerin Eskişehir'den Aydın'a sürülmesi sonucunda iki kişinin ölümüne, onlarcasının da hasta ve sakat kalmasına neden olan uygulamalara karşı derneğimizin çağrısı üzerine meslek kuruluşlarından derneklerden ve sendikalardan, "İnsan Hakları Acil Durum Komitesi" oluşturulmuş, uygulamalar protesto edilmiş ve cezaevlerinde insanlık onuruna aykırı uygulamaların düzenlenmesine yönelik etkinlikler gösterilmiştir.

Körfez krizi nedeniyle gündeme gelen savaş olasılığına karşı da aynı yaklaşımla "Savaşa Hayır Platformu" oluşturulmuş ve ölüm cezalarının infazı ile ilgili sorunun gündeme gelişiyle, platform savaşa ve idamlara karşı eylem ve güç birliği platformuna dönüşmüştür.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU'DA İNCELEMELER

Son on yıldır Türkiye'de sürdürölen insan hakları ihlalleri Güneydoğu'da ve Doğu'da daha koyu bir biçimde sürdürölmüştür. İşkenceler, baskılar, öl-dürümler, sürgünler, köy boşaltmalar, insanların yerinden yurdundan göçe zorlanmalar ile tam bir yangın yerine dönüştürölmüştür. Bununla da kalınmamış, orada baskı ve şiddet SS Kararnameleri ile kurumlaştırılmak istenmiştir. Son Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 15.maddesi uyarınca da bu bölgede insan haklarının askıya alınmasıyla tam bir kaosa dönüştürölmüştür.

Güneydoğu'da ve Doğu'da süren insan hakları ihlallerini, toplumumuzun demokratikleşmesi açısından yaşamsal sayan derneğimiz, sorunları çoğu kez olanaksızlıkları nedeniyle yerinde saptayamamış olmakla birlikte, sorunun yurt içi ve yurt dışı kamuoyunda duyurulması konusunda etkin çaba göstermiştir.

Mardin'in Cizre ilçesi Yeşilyurt köyünde insanlara dışkı yedirilmesi ve işkence yapılması üzerine, dernek genel başkanımız Nevzat Helvacı'nın başkanlığında Yeşilyurt'a bir heyet gitmiş ve olayı yerinde incelemiştir.

Kürt sığınmacıların durumunu incelemek üzere Diyarbakır'da oluşturulan heyette yine dernek genel başkanımız yer almış ve sığınmacı Kürtlere ilişkin yardım kampanyasının açılması ve yardımın yapılması konusunda katkı sağlanmıştır.

Ayrıca Mardin, Kızıltepe, Cizre ve Nusaybin'e gidilmiş, kepenk kapatma savı ile insanlar üzerindeki baskılar ve şiddet yerinde saptanmıştır.

Genel Yönetim Kurulu toplantılarından biri Tunceli'de gerçekleştirilmiş, aynı gün Tunceli Şubemizce de bir gece düzenlenmiştir.

SORUŞTURMALAR - DAVALAR

Bu dönemde gerek genel merkez, gerekse Őubelerimizin insan hakları konusundaki çalıŐmaları nedeniyle onlarca soruŐturma ve dava açılmıŐtır. Bunların kimisi sŪrmekte kimisi de sonuçlanmıŐtır.

Tunceli Őube BaŐkanı ve bu çalıŐma dŪneminin baŐlangıcında genel yŪnetim kurulu ūyesi olan Ali Ūzler, Tunceli'de DGM'ce tutuklu olarak yargılanmıŐ, altı yıl sekiz ay aĐır hapis cezasına çarptırılmıŐtır. Ancak cezası kesinleŐmemiŐtir.

Genel Merkez ve Őubelere iliŐkin açılan soruŐturma ve davaların dŪkŪmŪ ŐŪyle:

İHD Genel Merkezi: Suç tarihi EylŪl-Aralık 1987, 2908 sayılı dernekler yasasına muhalefetten Nevzat Helvacı, Leman Firtına, Akın Birdal, İbrahim Tezan, İhsan Atar, Mahmut Tali ŪngŪren, Yavuz Ūnen, Bekir DoĐanay, M. Nuri Karacan, Erol Ūzcan, ŪlkŪ Tolunay

2908 sayılı yasanın 74. maddesi uyarınca 3005 sayılı yasa hŪkŪmlerine gŪre yargılamalının yapılarak eylemlerine uyan 2908 sayılı yasanın 76/1 ve 76/3. maddeleri uyarınca ayrı ayrı tecziyelerine karar verilmesi kamu adına talep ve iddia olunur.

1989 yılında beraat edildi.

1989 yılı Akın Birdal, Yavuz Ūnen, Mahmut Tali ŪngŪren, Emil Galip Sandalcı, BŪlent TanŪr hakkında TCK.'nun 140 maddesi açılmıŐ olup Őu anda Ankara DGM.sŪren bir dava var.

1987 Nisan ayında Adana'da Demokrasi ve İnsan Hakları konulu dŪzenlenen panel nedeni ile İlhan Selçuk, Muzaffer İ. Erdost, Akın Birdal hakkında Malatya DGM 312. maddesinden açılan davadan 1989 baŐında beraat ettiler.

Gnl. BŞk. Nevzat Helvacı'nın yurtdıŐına gidiŐi nedeniyle soruşturma

* 1989–1990 yılı itibariyle bize ulaŐanlar.

açıldı.

12 Eylül 1988 günü Ankara'da düzenlenen 12 Eylül ve insan Hakları adlı panel nedeniyle İHD Genel Merkezi hakkında, Genel Merkez Yöneticileri hakkında soruşturma sürüyor.

İstanbul'da yaşama hakkına saygı mitinginde Akın Birdal hakkında dava var.

NOT: Basın açıklamaları nedeniyle İHD Gnl Mrkz. Yön. Hk. Çok sayıda soruşturma.

İHD Ankara Şubesi: İlk Yönetim kurulu üyeleri Güngör Aydın(Baş-kan), Hasan Şahin(Sekreter), Fevzi Argun, Hüsnü Öndül, Taner Özbenli hakkında Yönetim Kurulu adına yapılan bir basın açıklaması nedeniyle dava açıldı. Dava konusu basın açıklaması "bildiri" olarak değerlendirildi ve yönetim kurulu "izinsiz bildiri yayınlamakla" suçlandı. Dava sonucunda Güngör Aydın, Hasan Şahin, Fevzi Argun, Hüsnü Öndül ve Taner Özbenli 3'er ay hapis cezasına mahkûm edildiler. Ancak bu hapis cezası daha sonra paraya çevrilerek tecil edildi.

- Ankara Şubesi tarafından 1988 yılı Kasım ayı içinde yayınlanmak istenen cezaevlerindeki sorunlara ve açlık grevlerine ilişkin bir bildiri Mahkeme tarafından yasaklandı.

- Şube Başkanı Muzaffer İlhan Erdost hakkında cezaevleriyle ilgili Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanan ve İHD'nin tüm şube başkanlarının isimlerinin yer aldığı bir ilan nedeniyle dava açıldı. Erdost yargılama sonucu beraat etti.

- 1988 yılı içinde(Aralık ayı) işkence gören Metin Hallaççı isimli bir öğrenci ile birlikte düzenlediği basın toplantısı nedeniyle Muzaffer İ.Erdost hakkında soruşturma açıldı. Soruşturma sonunda takipsizlik kararı verildi.

- Muzaffer İ.Erdost tarafından açıklanan 1988 İşkence raporu soruşturma konusu oldu, ancak takipsizlik kararı verildi.

- İHD Ankara Şubesi, Eskişehir'de başlayıp, Aydın'a taşınan 52 günlük açlık grevi süresince, polis tarafından üç kez basıldı. Kimlik tespiti yapıldı.

İHD Samsun Şubesi: Şu anda açılmış bir dava var. Samsun 3. Asliye

Ceza Mahkemesi 1989/515 esas sayılı ve 17.10.1989'da ilk duruşması olacak, davanın içeriği dernekte bir grup öğrencinin açlık grevi yapmak istemesiyle ilgili. Bundan dolayı gösteri ve toplantı yasasına muhalefetten dava açıldı. Dernek Yönetim Kurulu üyelerine, o gün derneğe gelen (üniversite öğrencisi, dernek üyeleri ve üye olmayanlar) toplam 74 kişi hakkında ve bu davada derneğin feshi isteniyor. Tuncay Buldan, Yılmaz Ayyıldız, Yahya Gündüz, Mehmet Kır, Sebahattin Topuz, Selnur Özergün, Mahmut Kolukısa dahil 74 kişi hakkında 1,5-3 yıl arasında hapis isteniyor.

İHD Diyarbakır Şubesi: 3.Asliye Ceza Mahkemesinin kararı ile yargılandılar. 17.8.1988'de 1988/554 88814 karar no ile beraat ettiler. Mehmet Vural, Nihat Bulut, M.Emin Özdemir, Mustafa Sezgin Tanrikulu, Hamit Özgür Gençan Dernekler Yasasına muhalefetten.

İHD Adana Şubesi: Savcının açtığı soruşturma sonucunda Yönetim Kurulu ifade verdi. Dernek tüzüğüne dışında faaliyet gösterildiği gerekçesiyle(açlık grevi sonrası olan olay) Dava henüz açılmadı.

Şube Başkanı adına açılan davalar vardı. Basın toplantısında bildiri verildiği gerekçesiyle. Beraat edildi.

İHD Mersin Şubesi : 1989/9505 sayılı Cumhuriyet Savcılığından bir çağrı yapıldı, ifadelerine başvuruldu (açlık grevleri ile ilgili) ifade verildi. Daha dava açılıp açılmadığı belli değil.

İHD Eskişehir Şubesi: 12 Temmuz 1989'da 54.maddeden kapatıldı. 3 ay süreyle kapatıldı. 12 Ekim'de süre doluyor. Fakat dava açılmadı. İdari mahkemeye başvuruldu, dava incelemeye alındı, henüz redle ilgili herhangi bir haber alınmadı.

İHD Tunceli Şubesi: Tunceli Ağır Ceza Mahkemesinde 312 nolu

maddeden Şube Başkanı Ali Özler ve Haydar Ber hakkında 1989 senesinin Nisan ayında, henüz sonuçlanmadı devam ediyor.

- Şube Başkanı Ali Özler ve Şube Sekreteri Hasan Demir dernekler kanununa muhalefetten Asliye Cezadan 1989 yılında beraat edildi.

Böyle bir dava daha beraatla sonuçlandı.

- Bir davada derneğin kapatılmasına ilişkin Ali Özler ve Hasan Demir yargılarına devam ediliyor. (1989 senesinde)

İHD İzmit Şubesi : Dernekler yasasına muhalefetten 48 ve 54.maddeler, TCK.312.maddesinden dava sürüyor, 11 kişi yargılanıyor. 5 Aralık 1988 yılında dernek süresiz kapatıldı. İzmit Şubesinin Yönetim ve Denetimindeki tüm kişiler, ayrıca Münire Keleş ve Özden Özgür adlı kişiler olmak üzere dava sürüyor.

İHD Kayseri Şubesi: 1989 Ekim ayının ilk haftası bir basın açıklamasına yanlılıkla basın bildirisi yazılmış o yüzden savcılıkta Şube Başkanı Naci Yüksel ifade verdi. Sonuç belli değil fakat soruşturma açılmayacağı tahmin ediliyor.

- 2-3 ayda bir, "üye olmayanı niye derneğe aldınız" gibi sudan sebeplerle ifadeleri alınıyor, tedirgin ediliyor.

İHD Antalya Şubesi: 2.Asliye Ceza Mahkemesinde Dernekler Yasasına muhalefetten 1989'un başında dava açıldı ve beraatle sonuçlandı.

İHD Bursa Şubesi: Soruşturma yapıldı. Takipsizlik kararı alındı. Bursa cezaevindeki 1989 açlık grevi nedeniyle hükümlülerin aileleri dernek binasında açlık grevinde bulundular ve dernek üyesi olmayanlar var diye.

İHD Muğla Şubesi: Herhangi bir dava açılmadı. Yalnızca etkinlikler

savcılığa gönderildi, takipsizlik kararı alındı.

İHD Sivas Şubesi: Dernekler Kanununa muhalefetten yönetim kurulu üyelerine 1.Asliye Ceza 89/7 esas numaralı dosya ile dosya henüz bilirkişide. Mine Taşdemir, Etem Özbay, İbrahim Şengül, Erkan Çağlayan, Turhan Bora hakkında.

— Açlık greviden dolayı savcı takipsizlik verdi.

İHD Van Şubesi: Şube Sekreteri Yavuz Binbay hakkında mahkûmiyeti olmadığı halde varmış gibi dernek kurucularından olduğu için Ağustos 1989'da dava açıldı ilk duruşma 21 Eylül 1989'da oldu fakat Yavuz Binbay katılmadı o nedenle yeni tarihini de bilemiyor.

İHD Balıkesir Şubesi: Şube Başkanı Sadi Acunsal hakkında izinsiz bildiri dağıtmaktan(emniyetteki bir ölüm olayı ile ilgili bildiri 6.6.1989 da) Karar tarihi 24.8.1989 Dernekler Kanununun 44/1-2 maddelerinden açıldı. Beraatle sonuçlandı. 2908 sayılı kanuna muhalefetten, savcıda beraatini istedi.

İHD Gaziantep Şubesi: Şubemiz etkinlikleri ile ilgili olarak,

a) Şube Başkanı Bayram Çelik hakkında iki ayrı soruşturma açılmış olup, soruşturma sonucunda dava açılmasına gerek duyulmamıştır.

b) Yine şubemiz 1989 Aralık etkinlikleri çerçevesinde yapılan "Kültürel Haklar Üzerine Baskılar" konulu panel nedeniyle soruşturma açılmış, soruşturma sonucunda panele konuşmacı olarak katılan Gazeteci, Yazar Er-bil Tuşalp hakkında dava açılmış olup devam etmektedir.

c) Yönetim Kurulu Üyemiz Cafer Aydın (dernek etkinliği dışında) gizli örgüt üyesi olduğu gerekçesi ile halen Malatya'da tutuklu olup, davası adı geçen il DGM'de devam etmektedir.

İHD Konya Şubesi: 3.7.1989 tarihinde kuruluşu gerçekleştirilen şube-

miz hakkında bugüne kadar açılan 3 ayrı davadan 2'si beraatle sonuçlanmış bulunmaktadır.

Bu davalar ve sonuçları ile ilgili bilgiler aşağıda sunulmuştur.

1) Geçen yıl Ağustos ayı içerisinde Şubemiz eski sekreteri Av.Şaban Uçlusoy tarafından ünlü "1 Ağustos Genelgesine karşı dernek binamızda yapılan basın açıklaması bahane edilerek "izinsiz bildiri dağıtmak" suçundan Konya 3.Asliye Ceza Mahkemesinde açılan dava halen devam etmek-tedir.(Konya3.Asliye Ceza 1989/545 esas sayılı dosya).

2) 30 Aralık 1989 tarihinde yapılan "Olağan Genel Kurulumuza sunulan çalışma raporunda geçen bazı görüş ve tespitlerimizde suç öğeleri görülerek, Başkan Osman Özbağcı ile Yönetim Kurulu Üyelerimiz Av.Orhan Özer, Av.Sıtkı Şaplak ve Muhammed Dalkılıç hakkında "Devletin askeri ve emniyeti muhafaza kuvvetlerini" alenen tahkir ve tazyik etmek suçundan TCK.nın 159. maddesi uyarınca yargılanmak üzere Konya 2.Ağır Ceza Mahkemesinde açılan dava 21.6.1989 tarihinde beraatle sonuçlanmıştır. (2.Ağır Ceza 1989/37 esas, 113 karar sayılı dosya)

3) Çelttek Maden kazası nedeniyle Yönetim Kurulu Üyelerimiz Av.Tülay Geyik ve Naci Sunel tarafından Konya Halkevi binasında yapılan basın açıklaması yine "İzinsiz bildiri dağıtmak" kapsamına sokularak, bu iki üyemiz hakkında Dernekler Yasasına muhalefetten 1.Asliye Ceza Mahkemesinde açılan dava da 21.6.1990 tarihinde beraatle sonuçlanmıştır.(1.Asliye Ceza 1990/235 esas, 90/308 karar sayılı dosyası).

İHD Kayseri Şubesi : 1988-1990 döneminde İHD Kayseri Şubemiz Yönetim kurulu ve Denetim Kurulu hakkında;

1989 yılında, Derneğimizin bir üyesi için (İllegal örgüt üyesini sahte üye yapmaktan) Dernekler Yasasınının 75.maddesine göre Savcılıkça soruşturma açılmış ve Yönetim ve denetim kurulumuza para ödemesi cezası ile sonuçlanmıştır.

1990 yılında ise Cezaevlerindeki 1 AĞUSTOS genelgesi için yapılan açlık grevlerine ilişkin dernek binamızda basın toplantısı yaptığımızdan o

anda bulunmayan basına da toplantının içeriğinin yazılı olarak vermemizden dolayı; Şube Yönetim kurulumuz için Dernekler Yasasının 44.maddesine muhalefetten Asliye Ceza Mahkemesince dava açılmış ve 3'er ay hapis cezası verilmiştir.

İHD İzmir Şubesi : İHD İzmir Şubesi yönetiminde bulunduğumuz 2 yıl (18.9.1988-16.9.1990) içinde şahsen 6 dava ve 35 sorgulamaya maruz kaldık ki, bunlar, kısmen emniyette, kısmen de savcılıkta alınmış ifadelerdir. Davalar şöyle sıralanabilir:

1- "İşkenceci, iblisin ta kendisidir" davası..(Sen, benim işkencecime ne hakla iblis dersin?) TCK.nun 159.cu maddesine muhalefet.. 6 yıla kadar hapis istemiyle Ağır ceza mahkemesinde yargılandık, aklandık.

2- Dünya Barış Günü nedeniyle yaptığımız konuşma üzerine açılan dava (Sen ne hakla barış istersin?). Banda alınıp dosyaya konulan konuşmalar.. Aklandık.

3- Hukuk Fakültesi'ndeki konuşmamız nedeniyle açılan dava (İnsan Hakları Derneği Başkanı olarak, İnsan Hakları Günü'nde insan hakları ile ilgili bir konuşma yapmışsınız?). Suç duyurusunda bulunan: Hukuk ile ilgili bilim merkezinin başındaki bilim adamı.. Aklandık.

4- "Mitinge Çağrı" davası..(Kendisi aklanıp da, ilânı aklanamayan dava). Aydın Cezaevi'ndeki 52 günlük korkunç açlık grevinin sonunda, lokması boğazında takılanların "İnsanım diyenler"e çağırısı.. Dava aklanmış, gazeteye bu yolda ilân veren dernek, sendika yöneticilerinin suçları ise sürmekte... Aklandık.

5. Cezaevi sorunları ile ilgili panelin afişlerinin izinsiz bildiri olarak sayılmasının davası.. (İbrahim Tatlıses'in konserinin afişi olsaydı, o da suç sayılır mıydı, dedik). Önemi nedeniyle, henüz aklanamadık.

6. Bulunamayan defter davası: Yine Aydın'daki 52 günlük açlık grevine destek vermek için İHD İzmir şubesinde açlık grevine girildiği gün dernek binasına baskın yapan polisler, bula bula, üye olmayan birini bulmuşlar. Aylarca bunun için emniyete ve savcılığa gidip geldik. Ondan birşey çıkma-

Yınca, savcılık 1 yıl sonra, bu arama sırasında üye kayıt defterinin dernekte bulunmadığını ileri sürdü, bunun hesabını sordu. Açlık grevine yatanların dernek üyesi olduklarını saptamışlardı, "Üye defterini şimdi getirebiliriz" önerisine, "Gerek yok. Üye kayıt fişleri, işimizi gördü" demişlerdi. Defterleri, her istenisinde-hem de mevcuttu olarak götürmüştük, iyi niyet, ortadaydı. Kamu yararı zarara uğratılmamıştı. Yine de, 1 yıl sonra dava açılmış ve sürdürülmüştü. Aklandık.

7- 1,5 yıl önceki İnsana Saygı Paneli'ndeki konuşmasında "Suç olan bir fiili övme" suçlaması ile sekreter Mustafa Ufacık için açılan dava: Halen sürmektedir.

Sorgulamalara gelince..Belli başlıları şunlardır:

Nazilli Cezaevi'ndeki olumsuz koşulları protesto etmek için oturma grevi yapan 20-25 kişilik bir grubu polisin sürükleyerek, hırpalayarak götürmesini kınayan bir basın açıklamamız üzerine sorgulanma..(Polis, oturma grevini de derneğin üzerine yıkmak istedi).

Aliağa'da Petrol-İş'teki açlık grevine destek vermek için yaptığımız ziyarette 1. Şube'de gözaltına alınıp dövülen 4 kişiyle ilgili olarak, "Polis, suçları önlemekle görevlidir, suç üretmekle değil" biçimindeki basın açıklamamız üzerine yapılan sorgulama..

Torbalı, Pancar köyünde jandarmanın dayağından kurtulmak için kendini karakolun 2. katından aşağıya atıp hastanelik olan 15 yaşındaki E.Ö.'ye ve sıra kapağına sol içerikli sözcükler yazdığı için müdürünce dövülüp polise teslim edilerek gözaltında elektrik akımı verilen 15 yaşındaki M.C.'ye yapılanları kınamamız nedeniyle sorgulama..

Ankara'da, valinin, "Hükümet, bir gençlik kurultayı düzenledi, ikincisine ne gerek var?" diyerek engellediği gençlik kurultayı için İHD'de bu gençlerle birlikte yapılıp, engellemeyi kınayan basın toplantısı için sorgulama..

1 Mayıs olayları için avans olarak önceden evlerinden ve 1 Mayıs'ta, yakalarına kırmızı karanfil taktıkları için sokaklardan toplanıp gözaltına alınan ve gözaltında işkence görenler için yaptığımız basın toplantısında "işkenceci, iblisin ta kendisidir" dediğimiz için yapılan sorgulama..(Daha sonra dava konusu olan bu olaya gösterdiği büyük ilgiye karşılık, savcılık,

işkencenin kendisine en küçük bir ilgi göstermemiş, 200 m. uzaklıktaki Emniyet Müdürlüğüne gidip işinin aslını araştırma gereğini duymamış, ayrıca, olayla ilgili olarak 40 avukatın yaptığı suç duyurusunu, üzerinden 1,5 yıl geçtikten sonra, halâ yanıtlamamıştır)

15-16 Haziran Olaylarını anma toplantısında daha demokratik bir anayasa için imza vermemiz nedeniyle sorgulanma(Ne hakla daha demokratik bir anayasa için imza verdiniz?)

(İnsana Saygı Paneli) nedeniyle ve burada oluşturulan demokratik plâtfom nedeniyle yapılan sorgulama..

Çeşitli demokratik kuruluşların başkanlarının basına ilân vererek yapacak oldukları ve engellenen (Yerel Yönetimler ve Demokrasi) Paneli nedeniyle ve (Siz ortaklaşa etkinlikler yapamazsınız. Kendi adınıza hareket ediyorsanız, sıfatınızı kullanamazsınız) denilerek yapılan soruşturma..(Bu, politik bir konudur, yapamazsınız diyerek paneli engellediler)

Dünya Barış Günü'ndeki barışla ilgili, İnsan Hakları Günü'nde Hukuk fakültesinde insan hakları ile ilgili konuşmalarımız nedeniyle emniyette ve savcılıkta geçirdiğimiz sorgulamalar..Aydın'daki uzun açlık grevine paralel olarak İHD'de yürütülen açlık grevleri üzerine derneğe gelen polislerin orada bulunduğu, üye olmayan bir kişi nedeniyle müteaddit sorgulamalar, aynı açlık grevi üzerine gazetelerde yer alan "Mitinge Çağrı" ilânı nedeniyle -yapılan yargılamalardan ayrı olarak- sorgulamalar..

Cezaevleri Sorunu Paneli ile ilgili afişlerin bildiri sayılması ile ilgili sorgulama..

Açlık grevinde defterlerin bulunmaması savı ile yapılan, 1 yıl sonraki sorgulamalar(Bir tek olaydan çıkarılan ayrı ayrı, bunca soruşturma!)

Derneğin binasını değiştirmemiz üzerine, geç ve yanlış bildirimler yapıldığı nedeniyle müteaddit sorgulanmalar(Emniyette ve savcılıkta) ve para cezaları...

İstanbul Üniversitesi'nde 7 öğrencinin katledilişinin ve Halepçe katliamının yıldönümünde kampus içinde forum yapan Ege Üniversitesi öğrencilerine polisin dışarıdan saldırıp, kız öğrencileri saçlarından yakalayarak yer-

lerde sürüklemesi üzerine yaptığımız basın açıklamasında "Polis, 1 Mayıs hazırlıklarını şimdiden yapıyor. Üniversitede şiddet eylemini polis başlatıyor. Polis, yetki alanının dışında, kampusun içine saldırıyor. Polisin Allah Allah diye saldırdığı düşman kim?" dedik ve bu yüzden savcılıkta sorgulandık.

Şahsen : G.Dimitrov'un "Faşizm ve Savaş Üzerine" adlı yapıtını çevirmekten DGM. savcılığında sorgulandık. Basına, "Bu, ne biçim bir liberalizmdir ki, 55 yıl önceki konuşmaların çevrilmesinden korkuyor?" dedik. Takipsizlik kararı aldık.

(Adli tatilin sona ermesiyle yeniden canlanan sorgulanma ve yargılanma hakkımız, bundan sonrası için de aynen yürürlükte ve saklı olup, bugünkü suç işleme kontenjanımızın sonuçlarının ne zaman, nasıl ve hangi mahkemelerde değerlendirileceğini şimdiden kestirmek, mümkün görülmemektedir.)

İHD Adıyaman Şubesi : Adıyaman şubemiz 14.3.1990 tarihinde kurulmuş olup, bu tarihten günümüze kadar dernek yöneticileri hakkında iki soruşturma yürütülmüştür.

Bunlardan birinde takipsizlik kararı verilmiş, diğerinde ise Adıyaman Asliye Ceza Mahkemesi'nde Cumhuriyet Başsavcılığının 1990/1062 Hz. No.lu dosyası ile dava açılmıştır. Bu davanın ilk duruşması henüz yapılmamıştır.

Takipsizlik kararı verilen dosyada tanık polis memuru, suça konu "Yaya Hakları Bildirgesini dernek binasından kendisinin aldığını, dağıtıldığını görmediğini, ancak dağıtılmış gibi suç duyurusunda bulunduğunu imzalı ifadesi ile beyan etmiştir.

İHD Muğla Şubesi : 28.07.1990 tarihine kadar dernek yöneticilerimiz ve üyeleri hakkında açılmış soruşturma ya da dava yoktur.

Ancak, yapılmış olunan etkinlikler için Valilik kanalı ile Muğla Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunulmuş, Savcılıkça, yapılan etkinlikler incelenmiş, yöneticilerine başvurulmaksızın takipsizlik kararı verilmiştir.

DIŞ İLİŐKİLERİMİZ

Bu dönemde de gerek uluslararası insan hakları kuruluşlarıyla gerekse AT, Avrupa Konseyi ve diğer ülkelerle insan hakları konusunda yoğun ilişkiler srdrlmŐtr. Yasa uyarınca bu ilişkiler resmi düzeyde olmasa da insan hakları konusunda karŐılıklı bilgi aliŐveriŐi biçiminde yürütülmüştür. Bu doğrultuda Türkiye'deki insan hakları ihlalleri uluslararası platformlarda tartiŐılmıŐ, kimi zamanda uluslararası destekler ve dayanıŐmalar sağlanmıştır. Kimi uluslararası toplantılara dernek yöneticileri kendi adlarına katılarak, Türkiye'deki insan hakları sorunlarına ilişkin görüşlerini ağıkla-mıŐlardır. Geğtiğimiz yıl ILO'da Türkiye'nin "zel Paragrafa alınmasında derneğimizin hazırladığı 1402 'likler ve alıŐma Hakkı Raporu esas alınmıştır. Türkiye'nin 1987 yılında AT'a tam üyelik baŐvurusundan sonra Ankara'da bulunan AT'a ye ülkelerin elçiliklerinin derneğimizle yoğun görüŐme istekleri olmuştur. Bu elçilikler, kimi kişilerin insan hakları sorunlarının çözümünde derneğimizin baŐvurularını dikkate almış, katkı sağlamışlardır.

SONUÇ

Bu dönemde çalıŐmalarımızda istenilen düzeyde olmamakla birlikte, insan hakları konusundaki etkinliklerimizden ötürü Danimarka Barış Vakfı derneğimiz maddi ödüle layık görmüştür. Yine 1988 yılında Nokta Dergisi'nin "Doruktakiler" dl ile ađdaŐ Gazeteciler Derneği'nin "zel Onur dl" derneğimize verilmiştir. Derneğimiz ayrıca Avrupa Konseyince her üç yılda bir verilen insan Hakları dl için 1989 yılında aday gösterilmiş ve bu neri Parlamento Meclisi'nde de kabul görmüş ancak ödül, derneğimize değil, Helsinki Federasyonu'na verilmiştir. Bu dller bizleri onurlandırmakla birlikte bizim ve tüm insan hakları savunucularının dl, demokratik, laik, insan hak ve özgürlüklerine dayalı ve saygılı bir Türkiye'ye kavuŐmak olacaktır.

EK
BASIN AÇIKLAMALARI BASIN
TOPLANTILARI'NDAN
SEÇMELER

İHD Genel Başkanı Av. Nevzat Helvacı 1 Mayıs İşçi Bayramı nedeniyle yaptığı açıklamada "1 Mayıs, Emekçilerin Bayramı olarak ya-sallaştırılmalıdır" dedi.

Açıklama şöyle :

Emekçilerin, birlik ve dayanışma günü olan 1 Mayıs, siyasal rejimi ne olursa olsun, birkaçı dışında dünyanın bütün ülkelerinde kutlanmaktadır. Oysa Türkiye'de yöneticiler, onayladığımız uluslararası sözleşmelere aykırı bir tutumla işçi bayramının kutlanmasını engellemektedirler. Bu engelleme ve yasak kararları ülke düzeyinde gerilimlere neden olmakta ve yeni sorunlar yaratmaktadır. Görevleri sorunları çözmek olan iktidarın, sorunları daha da derinleştirmesi kaygı vericidir. Bu uygulama, emekçilerin birliğine ve dayanışmasına karşı olan 12 Eylül anlayışının bir uzantısıdır.

1 Mayıs'ın engellenişi, ülkemizdeki çalışma yaşamının antidemokratik yapısını ve çalışma hakkı üzerindeki ağır baskıyı gösteren önemli bir örnektir. Azerbaycan olayları nedeniyle düzenlenen miting ve gösteriler göz önüne alınırsa, 1 Mayıs'ta takınılan tutum, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanılması bakımından bir çifte standardı ifade etmektedir.

1 Mayıs, emekçilerin bayramı olarak yasallaştırılmalı ve konulan yasaklar kaldırılmalıdır. Çalışma hakkı üzerindeki ağır baskılara son verilmeli ve çalışma yaşamı demokratikleştirilmelidir. Ülkemizde yaratılan değerlerde en çok payı olan emekçilerin, hak ve özgürlükleri de eksiksiz tanınmalıdır.

Biz İHD olarak bütün emekçilerin birlik ve dayanışma gününü kutluyoruz.

**Dünya Kadınlar Günü Nedeniyle İnsan
Hakları Derneği Genel Başkanı Nevzat
HELVACI'nın Basın Açıklaması**

8 Mart "Dünya Kadınlar Günü" nedeniyle, ülkemizdeki kadın hakları sorunlarına, kalın çizgileriyle bile olsa bakmak yararlı olacaktır. Bu konuya ilişkin bazı saptamaları aşağıda sunuyoruz:

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, kadınlarla erkeklerin ekonomik, toplumsal, kültürel, kişisel ve siyasal haklardan eşit olarak yararlanmalarını öngörmüştür. Bu evrensel belge ile temel haklar ve özgürlükler alanında, cinsiyet ayrımı da içinde olmak üzere her türlü ayrımcılık reddedilmiştir. Temel ilke bu olmasına karşın, kadınlara karşı ayrımcılığın yaygın biçimde süregeldiği de gözlenmektedir. Bu ayrımcılık nedeniyle, hak eşitliği ve insan onuruna saygı ilkeleri çiğneniyor, kadınların erkeklerle eşit koşullarda ülkelerinin siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel yaşamına katılmaları engelleniyor, toplum ve aile gönenci köstekleniyor, kadınların insanlığın gelişmesine ve mutluluğuna daha çok katkıda bulunması zorlaştırılıyor.

Birleşmiş Milletler, bu gözlemleri dikkate alarak, "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesini" benimsedi. Böylece kadınların, ülkede toplumun kalkınmasına, dünyada barış ve gönencin sağlanmasına, erkeklerle eşit koşullarda ve tüm alanlarda, en yüksek katılımlarının sağlanması amaçlandı. Bu katkının değeri bugüne kadar yeterince kavranmıştır, denilemez. Sözleşme, 1985 yılında Türkiye Cumhuriyeti tarafından da onaylandı ve yürürlüğe konuldu.

Kadın ayrımcılığını önlemeyi amaçlayan bu sözleşme, yerkürenin birçok yerinde ve bu arada ülkemizde, kadınların ve erkeklerin toplumda ve ailedeki geleneksel rollerinde değişiklik yapılmasını gerektiriyor. Oysa ülkemizde sözleşmenin yürürlüğe konulmasından bugüne, iç hukukumuzdaki ayırım gözeten hükümlerde hiçbir düzeltme yapılmadı, yaşamda eylemli olarak sürdürülen ayrımcılığı önlemek için hiçbir çaba gösterilmedi. Anayasada, Türk Ceza Yasasında, Medeni Yasada ve öbür yasalarda yer alan ayrımcı hükümler yürürlüğünü sürdürüyor. Üstelik kadınların saldırıya karşı

korunmasında iffetli-iffetsiz ayrımı yapan TCY'nın 438. maddesi, Anayasa Mahkemesi kararıyla yürürlüğünü koruyor. Ayrımcılığı önlemek için devlet kurumlarının olumlu bir çabanın içinde olduğu söylenemez.

Kadın haklarının salt hukuksal düzenlemelerle gerçekleştirilmesi de kuşkusuz olası değildir. Eğitimin, geleneklerin, dinin ve alışkanlıkların etkisi yadsınamaz. Ekonomik koşulların yarattığı sorunlar da konunun önemli bir yanını oluşturuyor. Bu konularda verilecek bazı rakamlar aydınlatıcı olabilir.

Devlet İstatistik Enstitüsü rakamlarına göre kadın nüfusun %41,3'ü okuryazar değildir, %38,6'sı ilkokul mezunudur. Ortaokul ve daha yüksek öğrenim yapmış olanların oranı sadece %9'dur. Bu rakamlar kadınlarımız açısından "eğitimde eşitlik" ilkesinin düzeyini gösteriyor.

Çalışma yaşamında da aynı eşitsizliği görmekteyiz. Ülkemizde kadınlar için temel uğraş biçiminin, "ev kadınlığı" olduğu görülüyor. DİE'nin 1980 sayımlarına göre;

Ücretli erkek sayısı	5.216.151,
Ücretli kadın sayısı	945.851,
İşveren erkek sayısı	169.241,
İşveren kadın sayısı	7213,
Ücretsiz aile işçisi erkek	2.323.995,
Ücretsiz aile işçisi kadın	5.535.511,

SSK'nın 1986 istatistik yılına göre;

Sigortalı erkek sayısı	2.571.609,
Sigortalı kadın sayısı	240.621,

Personel Dairesi 1984 verilerine göre;

Erkek memur sayısı	965.889,
Kadın memur sayısı	403.484

Kadınlar kimi mesleklere giremezler, kimi meslekler için düşük kontenjanlar konulmuştur. Nüfusumuzun yarısını oluşturan kadınlar, siyasal ya-

samda da çok düşük oranda yer alabilmişlerdir. Siyasal etkinliğin en alt basamağı olan oy vermede bile, hukuksal olmasa da fiili bir eşitsizlik vardır.

Kadın haklarının eksiksiz yaşama geçirilmesi, siyasal rejim, ekonomik sistem ve eğitimle yakından ilgilidir. Bu kısa açıklamada sorunların tümüne ve bunların çözüm önerilerine değinme olanağı yoktur. Şunu ifade ile yetinelim. Ülkemizde kadın hakları, değişik bir çok sorunla yüz yüzedir. Yasalarda ve yaşamda ayrımcılık vardır. Bu toplumsal sorunun çözümünde, kadın-erkek tüm bireylerin sorumluluğunun bulunduğu unutulmamalıdır. Çözümü gerçekleştirecek bir siyasal yapıyı oluşturmak, ekonomik düzeni kurmak ve eğitimi sağlamak her insanın görevidir.

GRİZU

Yeniçeltek'te Meydana Gelen Grizu Patlaması Olayı İnsan Hakları Derneği Genel Yönetim Kurulunda Görüşüldü Genel Başkan Nevzat Helvacı Bu Konuda Bir Basın Açıklaması Yaptı. Açıklamanın Metni Şöyle:

Yeniçeltek'te meydana gelen grizu faciası, ülkemizde iş güvenliği sorununun önemini gösteren ciddi bir olaydır. Bu olayda işçilerimizin yaşamlarını yoktan yere yitirmeleri, yıllardan beri iş kazaları için yeterli önlemlerin alınmadığının acı örneklerinden biridir.

Madenlere öncelikle işçi sağlığı ve iş güvenliği açısından çok gerekli olan yatırımlar yapılmamaktadır. Üretim maliyetini düşürmek için, kaza olasılığını ortadan kaldıracak teknik araçların ve bunlarla ilgili çağdaş üretim tekniklerinin kullanılmasına bir türlü yanaşılmamaktadır. Bundan ötürü Türkiye'de maden işçileri, gelişmiş ülkelerde çağdışı kabul edilen bir teknikle madenlere indirilmekte ve üretime zorlanmaktadırlar. Ülkemizde sürekli olarak meydana gelen iş kazalarında da işçilerimiz tek tek ya da küçük gruplar halinde yaşamlarını yitirmekte ya da sakat kalmaktadırlar. Bu durumun ayırında olmayan kamuoyunun ayrıca aydınlatılması gerekmektedir. Geride kalan yirmi otuz yılın ortalamalarına bakıldığında, gerek madenlerimizde ve gerek genelde oluşan iş kazalarında Türkiye'de, hiç bir olumlu gelişme görülmemektedir. Bu alanda dünyada en kötü konumlardaki ülkelerin başında yer alıyoruz. Ortalama her gün bir işçi maden kazasında, 4-5 işçi de genel kazalarda yaşamını yitirirken en az 10 işçide iş göremez bi-

çimde ağır yaralanmaktadır. Bir başka önemli nokta daha var. İş kazalarında yitirilen toplam iş günü sayısı on yıllık dönemler içinde grevlerin 2.5 katına ulaşıyor. Grevlerde rekor iş günü yitirilmesinin gerçekleştiği geçen yıl, 1989 da da 2.7 milyon iş günü yitirilmesiyle kazalar grevlerin yarım milyon üstünde iş günü yitirilmesine yol açmıştır.

Yeniçelttek faciası üzerinde ise durum daha da trajik bir görünüme bürünüyor. Aynı yerde daha önce de büyük bir facia yaşanmıştı. Basına yansıyan bilgilere göre kazanın olduğu ocakta üretim yapılamayacağı ve girişin çok tehlikeli olduğu önceden saptanmıştı. İçerde kalan araçların çıkarılması için, işçiler tüm karşı koymalarına karşın zorla madene gönderilmişlerdir. Tüm yabancı uzman raporları, bu koşullarda madenlerde üretim yapılamayacağı doğrultusundadır. Bu koşullarda Yeniçeltteki olaya bir iş kazası denilemez. İşçilerin ve sendikalarının da vurguladığı gibi bu bir iş cinayetidir.

Siyasal iktidarların, yetkililerin ve sorumluların bu gibi gerçekler üzerinde hala ciddi olarak durmaması, Türkiye'de yaşama ve çalışma hakları ile ilgili yapılması gereken daha çok çabanın bulunduğu gözler önüne sermektedir.

İnsan Hakları Derneği Genel Sekreteri Akın Birdal'ın

Azerbaycan Ve Gümülcine Üzerine

BASIN TOPLANTISI METNİ

Değerli Basın Üyeleri;

Azerbaycan ve Gümülcine'de olanları insan hakları ve barış açısından üzüntü ile izliyor yurtiçinde de bu sorunların bahane edilerek belirsiz tırmandırılmışından kaygı duyuyoruz.

Trakya'da Sadık Ahmet'in düşüncesinden ötürü cezalandırılmış olmasını onaylamıyoruz. Sadık Ahmet'in yargılanış biçimi ve yargının tutumu bu mahkemenin siyasal amaçlı kuruluşunu ortaya koymuştur. Bu olay Yunanistan'da bazı partilerin, Türk düşmanlığı üzerine kurdukları politikaların en son bir halkası olup, Yunan fanatiklerini harekete geçirmiş ve Yunan uy-

ruklu Türklerin üzerine ve iş yerlerine saldırmalarına neden olmuştur.

Çağdaş, demokratik bir devletin sınırları içinde herkesi hukuk düzeninde eşit hak ve özgürlüklerden yararlanma hakları Yunanistan'da ağır yara almıştır. Yunanistan, Türk ve Yunan halklarının iyi komşuluk ilişkilerine ve Yunanistan'da yaşayan azınlıkların Yunan halkı ile barış içinde kardeşçe yaşamalarına yönelik saldırıları ve kışkırtmaları önlemelidir. Azınlıklar üzerine konulan yasaklar kaldırılmalı ve ayrımcılığa son verilmelidir.

Azerbaycan konusuna gelince, buna ilişkin derneğimizin görüşünü daha önce açıklamış, Azerbaycan Türkleri üzerinde baskı ve şiddet kullanmadan soruna insan hakları ve uluslararası metinlere bağlı olarak barışçı bir çözüm getirilmesi gerektiğini belirtmiş idik. Aynı zamanda, bu konunun siyasi bir malzeme yapılmaması ve o yolda kışkırtıcılıktan kaçınılması gerektiğini de açıklamıştık.

Ne var ki son günlerde Azerbaycan'da taraflar arası bir uzlaşmaya gidilirken ve sorunun barışçı yollardan çözümü aranırken, Türkiye'de sorunun tehlikeli bir biçimde tırmandırılmak istenişini de kaygı ile izlemekteyiz.

Halkların barış içinde bir arada yaşamaları tarihsel bir olgudur. Bu gerçeğe karşı tutumun hiç bir topluma kazanç sağlamadığı unutulmamalıdır. Başka bir gerçekte; dünyanın neresinde olursa olsun insan hakları ihlallerine karşı duyarsız kalmamaktır. Bu, Türkiye içinde, Azerbaycan ve Gümül-cine için olduğu kadar Panama için de ve başka bir ülke içinde geçerlidir.

Türkiye'de yaklaşık 10 yıldır en ağır insan hakları çiğnenirken, yüzlerce insan ölüm cezalarına çarptırılırken, işkencelerde, cezaevlerinde yaşam hakkı baskı altında tutulurken, düşüncelerinden ötürü binlerce insan yargılanıp cezalandırılırken suskun kalıp, görmemezlikten ve duymamazlıktan gelenlerin şimdi insan hakları savunucusu kesilmeleri inandırıcılıktan çok uzak ve çifte ölçülüdür.

Çağımızda, insan hakları ulusallıktan çıkmış, uluslararası bir gözetim ve dayanışma içine girmiştir. İnsan haklarının dili, dini, ulusu, cinsiyeti ve sınırı kalmamıştır. Hak ve özgürlükler evrenselleşmiş, uluslararası belgelere ve güvencelere bağlanmıştır.

Tüm ülke yönetimleri, insanların özgürce, eşitlik ve barış içinde temel .

hak ve özgürlüklerine yönelik düzenlemelere gitmeliler ve halkların barış hakkını koruyarak fanatiklere, şövenistlere, gericiilere ve savaş kışkırtıcılarına olanak tanımamalıdır.

İnsan Hakları Derneği Danışma Kurulu Toplantısından Sonra Dernek Genel Başkanı Av. Nevzat Helvacı'nın Yaptığı Basın Açıklaması Metni

İHD kurucu üyeleri, şube yöneticileri, genel yönetim kurulu üyeleri ve dernek kurucusu sendika ve demokratik kuruluş temsilcilerinin katıldığı DANIŞMA KURULU Ankara'da toplanarak insan hakları konusundaki son gelişmeleri değerlendirdi.

Toplantı sonunda, basına açıklamada bulunan İHD Genel Başkanı Nevzat Helvacı "İnsan hakları savunucuları, günümüzdeki sorunların çözümünü insan haklarına dayalı, demokratik yaklaşımlarda görmektedir. Bunun dışındaki çözüm önerileri ve yaklaşımlar sorunları daha çok çözümsüzlüğe götürür" dedi. Açıklamanın metni şöyle:

Ülkemizde insan hakları ve temel özgürlükler konusundaki olumsuz gelişmeleri kaygı ile izliyoruz. Güneydoğuda olaylar büyük boyutlara ulaştı. Büyük kentlerde terör eylemleri tırmanma eğilimi gösteriyor. Ülke genelinde ekonomik ve toplumsal bunalım derinleşmektedir. Çalışma yaşamının sorunları giderek büyüyor. Düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün önündeki engeller yerini koruyor. Basın üzerindeki sansüre varan uygulamalarla, kamuoyu tek yanlı olarak oluşturulmaya çalışılıyor. Hemen her alanda olumsuz bir tablo ile karşı karşıyayız.

Güneydoğuda bugüne değin izlenen resmi politika baskıya ve yasaklamalara dayalı olduğu için, yöre-halkında bir güven bunalımı yaratmış ve bu bunalım toplu tepkisel hareketlerle ifade edilmeye başlanmıştır. Bu noktaya gelinmesinde 12 Eylül'de uygulanan ağır baskı ve işkencelerin önemli bir payı vardır.

Bu sorunların çözümü için baskı ve şiddetin dozunu arttırmak gibi bir eğilimin bulunduğu anlaşılıyor. Gözetim altına alma sürelerinin uzatılması, ölüm cezalarının infazı, milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması

gibi, sorunu çözmekle ilgisi olmayan önlemler gündeme getiriliyor. Bu olaylar gerekçe gösterilerek, zaten sınırlı olan hak arama yollarının iyice tıkanması düşünülüyor. Gelişmeler kaygı vericidir.

Sorunun çözümü hukuk içinde aranmalıdır. Gerekçesi ne olursa olsun devlet, hukuk dışı davranmak hakkına sahip değildir.

Demokrasinin bütün kurum ve kurallarıyla işletilmesi, insan haklarının eksiksiz uygulanması ve yöre halkına güven veren bir politikanın yürürlüğe konulması sorunun ülke bütünlüğü içinde çözümün temel koşuludur.

Derneğimiz bütün bu olumsuz gelişmeleri, bugüne değin olduğu gibi, bundan böyle de yakından izlemeye ve kamuoyunu bilgilendirmeye yönelik çabalarını çeşitlendirerek sürdürme kararı almıştır. Bu kararların yaşama geçirilmesi yolunda tüm demokrasi güçlerinin ve insan hakları savunucularının duyarlılığını ve katkılarını beklemektedir.

**İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Nevzat Helvacı'nın
Diyarbakır Gazeteciler Cemiyeti'nde Yaptığı Basın Toplantısı
Metni:**

Değerli Basın Mensupları,

İnsan Hakları Derneği, son günlerde Güneydoğu'da gelişen olayları yerinde incelemek üzere, Dernek üyesi Gazeteci-Yazar Mustafa Ekmekçi, Genel Yönetim Kurulu Üyesi Hıdır Oktay ve Genel Başkan Nevzat Helva-cı'dan oluşan bir heyeti bölgeye gönderdi. Bu heyete, Diyarbakır Şubemizden Yönetim Kurulu Üyeleri Mustafa Özer, Fethi Gümüş ile Üyeler Vedat Aydın ve Fevzi Veznedaroğlu da katıldılar. Heyet olarak Cizre'de incelemeler yaptık. Belediye Başkanı, Kaymakam ve Halktan kişilerle görüştük. Nusaybin ve Kızıltepe ilçelerinde de gözlemlerimizi sürdürdük. Bu geziyle ilgili değerlendirmelerimizi, sizlerin aracılığıyla kamuoyunun bilgisine sunuyoruz.

Değerli Basın Mensupları,

Güneydoğuda bugüne değin uygulanan resmi politikaların, ileri boyutta, olumsuz sonuçlar doğurduğu, son günlerde yaşanan olaylarla ortaya çıkmış bulunuyor. Baskıya, şiddete ve yasaklamaya dayalı devlet politikası,

yöre halkında bir güven bunalımı yaratmış ve bu bunalım, toplu tepkisel hareketlerle ifade edilmeye başlanmıştır. Uygulanan şiddet, bir sosyolojik olgu olarak, karşı şiddeti doğurmuş, öldürme ve yaralama eylemleri gündelik olaylar görünümü kazanmıştır. Bugün, Güneydoğu'da yaşama hakkı güncel bir sorundur. Bu noktaya ulaşılmasında 12 Eylül askeri darbesinin olağan uygulaması diye tanımlayabileceğimiz ağır baskı ve işkencelerin katkısını da göz ardı etmemeliyiz.

Devlet, Hukuk içinde davranmakla yükümlüdür. Hukuk Devleti ikesi, uzun tarihsel deneyimler sonucunda ulaşılmış temel bir ilkedir. Bireylerin hukuk dışı davranışı ile Devletin hukuk dışına düşmesi, aynı ölçüde vahim olay olarak değerlendirilemez. Bireylerin hukuk dışı davranışlarını izlemek, yargılamak ve cezalandırmak için Devletin güvenlik güçleri, savcılar ve Mahkemeleri vardır. Devletin hukuka aykırı davranışları için aynı mekanizmayı işletme olanağı her zaman yoktur. Yüzyıllar süren deneyimler sonunda, evrensel bir ilke olarak hukuk devleti anlayışına ulaşılması boşuna değildir. Devletin bu ilkeyi ihmal etmeye hakkı yoktur. Hele, Devletin gücünü kendi gücü sanan, insan hakları eğitiminden yoksun bazı görevlilerle, toplumsal olayların üzerine gitmenin sakıncaları göz ardı edilemez.

Evrensel tüm insan hakları belgelerinde dil, din, cinsiyet, siyasal görüş ve etnik köken ayrımını reddeden eşitlik ilkesi yer alır. Salt Kürtçe konuştuğu, türküsünü söylediği için, kendi geleneklerinin gereğini yerine getirdiği için insanlara baskı yapmak, temel insan haklarına aykırı bir uygulamadır. Bu farklılığı, ülkemiz için bir zenginlik, bir çeşitlilik saymalıyız. İsviçre'de, kaybolmaya yüz tutmuş Romans dilini korumak için, bu dil resmi diller arasına alınmıştır.

Çözüm, Demokrasiyi tüm ülkede eksiksiz egemen kılmaktan geçiyor. Bazı konular tabu haline sokup, tartışma dışı tutmak, tartışmaları cezaevlerine doldurmak, demokratik bir tavır değildir. Toplumsal olayların üstüne sopayla gitmenin çözüm olmadığı artık anlaşılmalıdır. Biz, Türkiye Cumhuriyeti sınıfları içinde yaşayan insanlar, dilimiz veya etnik kökenimiz ne olursa olsun, ülkenin eşit insanları, ama her açıdan ve gerçekten eşit insanları olarak işlem görmeliyiz.

Bu görüşlerimizi, aracılığınızla kamuoyuna sunuyoruz.

Basın Açıklaması

"İnsan Hakları Ödülü"nün Sonuçları Belli Oldu.

"İnsan Hakları Ödülü; İnsanlık Onurunun Korunması Yolunda Yaşamlarını Yitirenlerin Anılarına, İkincisi De, Korkuyu Yenerek Onurlarını Koruyan Yeşilyurt Köylülerine Verildi."

İnsan Hakları Demeği'nce bu yıl başlatılan, İNSAN HAKLARI ÖDÜLÜ'ne hak kazananlar belli oldu. Ödülün sahiplerini belirlemek üzere oluşturulan seçiciler kurulunda Yaşar Kemal, Genco Erkal, Prof. Dr. Sadun Aren, Av. Halit Çelenk, Prof. Dr. Nusret Fişek, Güiten Akın, Prof. Dr. Cevat Geray, Ahmet Kahraman, Mahmut Tali Öngören, Alper Aktan, Av. Nevzat Helvacı bulundu.

Ülkemizde işkence, insan hakları ihlalleri uzun yıllardan bu yana sürüp gelmektedir. Yaşadığımız dönemse, bu ihlallerin sistemli biçimde uygulandığı bir dönemdir.

Bu bir yandan da çok yaygın uygulamada iki güncel uç görülmektedir. Birisi cezaevlerindeki insanların canına, sağlığına, çeşitli yaşamsal ve kültürel varlıklarına yönelik uygulamalar, ötekisyecilik, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yapılan operasyonların getirdiği insan hakları ihlalleri.

Toplumumuz bu tür olayları kanıksamış gibi görünmektedir. Sanki üstüne ölü toprağı serpilmiş, ne ses ne tepki.

Uygulamaların güvenlik güçlerinden kaynaklanması toplumdaki korkuyu yaratıp beslemekte, hak arama yolları çekingenlikle, korkuyla tıkanmaktadır.

Fiziksel işkenceyi de, psikolojik işkenceyi de, baskıları, insan haklarına aykırı tüm davranışları da yurdumuz insanı hem uzun süre uygulandığı hem de çok yaygınlaştığı için yakından bilmektedir oysa.

Kamuoyuna yansıtılan, kovuşturmayla uğrayan olay sayısı azdır. Çünkü dağları bekleyen korku işkenceye, baskıya uğrayanın kendisinin bile elini

kolunu bağlamaktadır.

Seçiciler kurulumuz önerilen adaylar üstüne tartışırken bu olguyu göz önüne alma gereği duymuş, eğilimini iki gruba ödül verme biçiminde belirlemiştir.

1) Açlık grevlerinde, ölüm oruçlarında ölenleri ve kalanlarıyla işkencelerden geçenleri ve işkence tezgahlarında kalanlarıyla", cezaevlerindeki insanlık onuru, insan hakları için direnenler.

2) Yine insan olmanın onurunu yüce tutan Yeşilyurt Köylüleri.

1) Açlık grevleri, ölüm oruçları 12 Eylül'ün cezaevlerine dayattığı bir protesto ve hak arama yöntemi oldu. Cezaevlerindeki bu fizik olarak yıkıcı yolu, yapıcı kıldılar. Çünkü ağır baskılara, işkencelere, onur kırıcı, yaşama engelleyici davranışlara, haksızlıklara orda, içerde karşı koyabilmenin başka olanağı yoktu. Canlarını, sağlıklarını bilinçle ortaya koyanlar, kendi üstlerindeki baskıyı çeşitli ölçülerde kaldırmayı, yönetimi geriletmeyi başardılar. Daha önemlisi, gösterdikleri direnç ailelerine, yakınlarına, tüm yurda ve dünyaya aktarıldı.

Ölümlerden, sakatlıklardan geçip gelen direnci ve umudu, alması gerekenler aldılar. Açlık grevlerinin, ölüm oruçlarının yaygın dönemleri kamunun da suskun, susturulmuş dönemleriydi. Hak savaşımının, bu yolda örgütlenmelerin, insan hakları derneğinin kurulmasında, bunca işlevselleşmesinde birinci pay işkencelerden geçen, açlık grevlerinden ölüm oruçlarından geçen ve bu yolda canını yitirenlerindir.

Bu ülke genelindeki suskunluk içinden, kimi insanlar, davalar tutuklamalar pahasına da olsa konuşabilmeye başlamışsa, bu güç onlara büyük oranda içerden yansıdı.

İşkencelerden, insan hakları ihlallerinden, açlık grevlerinden, ölüm oruçlarından sorumlu olanlar artık attıkları her adımda, çıktıkları her basamakta insan hakları açısından güvence verme gereğini duyuyorlarsa, temelinde yine bu yansıma vardır.

Diyebiliriz ki vereceğimiz ödül onlardan çok kendimiz için olacaktır. Onlara, kendilerini doğru anladığımızı iletmış olacağız.

2) Yeşilyurt Köylülerinin insan onurunu korumak için gösterdikleri dirençse, biz ödül versek de vermesek de övünçle tarihe yazılacak.

Mardin ili Cizre ilçesine bağlı Yeşilyurt köyünde bir sabah vakti askeri operasyon sırasında yaşanan kötü davranış, dayak, işkence daha önce yörede defalarca yaşananlara benziyordu. Ama benzemeyen bir yön vardı. Yeşilyurt köylüleri kendilerine pislik yedirenlere karşı, dayanışmaya girmiş, savcılığa, İHD'ye başvurmuş yapılan baskılara karşı onurlarını ve haklarını korumada kararlı ve ısrarlı olmuşlardır.

Yörenin yaşama koşullarına karşı uğraş veren bu yoksul insanların güçlülere, baskılara göğüs gererek, hak aramada gösterdikleri direnmeyi İHD yönetim kurulu, toplumda örnek alınması gereken bir olay olarak değerlendirmiş, 13 Kasım 1989 tarihli toplantıya katılan İnsan Hakları Ödülü Seçiciler Kurulu üyeleri de bu değerlendirmeyi benimsemiştir.

Çünkü, Yeşilyurt köylüleri işkenceyi, kötü davranışı ve işkencecileri hem kamuoyu önünde teşhir etmiş, hem de sorumlularının yargılanmasını sağlamışlardır.

İHD yöneticileri Yeşilyurt'ta köylülerle yaptıkları görüşmelerin ve yerinde yaptıkları gözlemlerin sonucunda bu insanlarla insan haklarını savunma çerçevesinde dayanışma içinde olma gereğini de saptamışlardır. Suskunlaşan toplumumuz içinde, korkuyu yenerek insanca direnişe geçen bu Yeşilyurtlu köylü yurttaşlarımızın tümüne 1989 yılı ödülünün iliniciğini vermek, insanlık onurunun savunulmasında yalnız olmadıklarının bir anlatımı olacaktır.

Basın Toplantısı Metni

İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Nevzat Helvacı, Adalet Bakanı tarafından açıklanan son yasa tasarılarıyla ilgili bir basın toplantısı yaptı. Helvacı, basın toplantısında bu tasarılarla ilgili uzmanlarca hazırlanan raporu da açıkladı. Basın toplantısı metni şöyle:

Değerli Basın Mensupları,

Adalet Bakanı, bir basın toplantısıyla hazırlanan bazı yasa tasarılarını kamuoyuna açıkladı. Bu tasarılarından birisi, Türk Ceza Yasasının ölüm cezası öngörülen bazı maddelerinde değişiklik yapılması, ikincisi Ceza Yargılama Usulü Yasasının gözetim sürelerine ilişkin maddesinin değiştirilmesi, üçüncüsü de Anayasa'da TBMM'nin ölüm cezasıyla ilgili yetkilerinin yeniden düzenlenmesine ilişkindir. Bu açıklama üzerine Derneğimiz, hazırlanan tasarıları inceleyip bir rapor hazırlamak üzere uzmanlardan oluşan bir komisyon kurmuştur. Bu komisyonun yaptığı çalışma sonucunda hazırladığı raporu bilgilerinize sunuyorum.

Ölüm cezalarında ve Gözaltına Alma Sürelerinde

Değişiklik Öngören Tasarılar Hakkında

RAPOR

Yaklaşım Sorunu:

Demokrasi ve özgürlük müiadebbri ile ceza hukukunun insanileştirilmesi ve özgürlükçü bir sisteme kavuşturulması mücadeleleri, tarih boyunca, birlikte yürütülmüştür. Bu nedenle, siyasi rejimler ile ceza hukuku sistemleri arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. Dolayısıyla ceza kanunlarında yapılmak istenen değişikliklerin anlam ve kapsamını tam olarak ortaya koyabilmek için, bu değişiklikleri gerçekleştirecek olan siyasi iktidarların demokrasi ve özgürlük anlayışlarını ve biraraya verdikleri önemi göz önünde bulundurmaları gerekir.

Bilindiği gibi, halen yürürlükte bulunan T.C.K.'nin tamamen kaldırılarak yerine yeni bir kanun yapma yolunda, yaklaşık 4 yıldır Adalet Bakanlığında çalışmalar sürdürülmektedir. Adalet Bakanlığı nezdinde oluşturulan

komisyonların hazırladığı birinci ve ikinci taslaklar da hazırlanmıştır. Ne var ki, bu çalışmanın daha bir süre devam edeceği ve tamamlanamayacağı anlaşılmaktadır. Yeni bir ceza kanunu yapma çalışmaları bir tarafta devam ederken, şimdi kanunda peyderpey değişiklikler yapılmasına gereksinim duyulmasının insanî nedenlerden çok siyasi nedenlere dayandığı anlaşılmaktadır.

Ölüm Cezaları:

Ceza Kanununun ölüm cezası öngören bazı maddelerinde değişiklik yapılmasına ilişkin Tasarının gerekçesinde de belirtildiği üzere halen yürürlükte bulunan Ceza Kanununun 29. maddesinde ölüm cezasından söz edilmektedir. Tasarı ile bu maddelerden onüçünde yer alan ölüm cezaları kaldırılmaktadır, bu ilk bakışta, ölüm cezasının ilgasına doğru atılmış bir adım gibi gözükmekte ise de, gerçekte durum hiç de öyle değildir. Çünkü Tasarı ile değiştirilmek istenen maddelerin bir kısmı bugüne kadar hemen hiç uygulanmamıştır, diğer ise çok az uygulanmıştır. Kaldı ki, bu maddelerden bazıları, ölüm cezasını kabul eden Kanunumuzun sistemine bile aykırı düşecek bir şekilde söz konusu cezaya yer vermektedir. Örneğin istenmeyen sonuçlardan dolayı ölüm cezası öngören 285, 286, 418 ve 439. maddelerde olduğu gibi. Buna karşılık ülkemizde hükmedilen ve bazen da adeta bir katliama dönüşen ölüm cezalarının dayanağı olan maddeler aynen korunmaktadır.

Bir tablo:

Bugün kesinleşmiş çok sayıda ölüm cezası hükümlüsünün dosyası TBMM'ne gönderilmiş ve onaya sunulmuştur. Bu konuda Adalet Bakanı ile Adalet Komisyonu Başkanı değişik rakamlar vermektedir. Adalet Bakanına göre komisyonda bekleyen ölüm cezası hükümlüsünün sayısı 244, Adalet Komisyonu Başkanına göre 260 tır. Elimizde 2 Ağustos 1988 tarihine kadar TBMM Adalet Komisyonuna intikal etmiş 220 ölüm cezası hükümlüsünün adlarıyla birlikte hangi suçtan hüküm giydiklerine ilişkin bir liste vardır. Türk Ceza Yasasının ilgili maddelerine göre dağılım şöyledir:

TCY'nın	125.Maddesinden	40	kişi
TCY'nın	149.Maddesinden	81	kişi
TCY'nın	146.Maddesinden	7	kişi
TCY'nın	403.Maddesinden	1	kişi
TCY'nın	450.Maddesinden	91	kişi
	TOPLAM:	220	kişi

Bu tablo gözden geçirildiğinde Adalet Bakanının kaldırılacağını ilan ettiği maddelerden sadece 1 kişinin ceza aldığı görülüyor. Geriye kalan 219 kişinin hüküm giydiğı maddelerce bir değişiklik öngörülmemiştir. Tasarı sadece yukarıda uygulandığı görülen maddelerden 403. maddedeki ölüm cezasını değiştirmektedir. Kaldırılması düşünülen maddelerden kimileri örneğin 141. maddenin ilgili hükmü, yürürlüğe konulduğı tarihten bu yana hiç uygulanmamıştır.

Öte yandan, özü itibariyle daha ağır olduğı kuşku götürmeyen bazı suçlar için öngörülen ölüm cezaları müebbet ağır hapse çevrilirken, daha hafif suçlar için öngörülen ölüm cezaları olduğı gibi bırakılmıştır. Örneğin kendisine veya başkasına menfaat sağlamak ve düşmanlık veya nefsanî heves ve ihtiraslarını tatmin amacıyla suçsuz bir kimseyi kasten ölüm cezasına mahkûm eden ve böylece kasten o kişinin idam edilmesine neden olan hakimin cezası müebbet ağır hapis cezasına çevrilmek istenirken, iftirada bulunmak, yalan tanıklık yapmak veya gerçeğe aykırı bilirkişi mütalaası vermek suretiyle bir kimsenin idam edilmesine bu sonucu istemese dahi neden olan kişiler için öngörülen ölüm cezaları aynen korunmaktadır.

Bir başka açıdan bakılınca:

Tasarı kamuoyuna bir "iyileştirme" getirecekmişçesine sunulmaktadır. Fakat gerçekte durumun bu olmadığı ortadadır. Bir kısım suçlardan ölüm cezası kaldırılıp, yerine müebbet ağır hapis cezası getirilirken, bir ölçüde ödün verilmekte, fakat bunun yanı sıra, siyasal suçlar açısından ölüm

cezası deyim yerindeyse pekiştirilmektedir. Şöyle ki, tasarı gerekçesindeki rakamlara sadık kalarak değerlendirirsek (yani ölüm cezası içeren 29 maddedeki suçlardan, 13'ünden bu ceza kaldırıldığına göre) Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlardan (T.C.K. md. 125-173) ölüm cezası oranı, halen yürürlükte bulunan düzenlemeye göre 29 maddede 16 madde iken, şimdi bu 16 maddede 12'ye gelmektedir. Yani başka bir deyişle halen Yasa, %55,17 oranında siyasal suçlar için ölüm cezası öngörmekte iken, tasarı bu oranı siyasî suçlar için % 75 gibi bir orana değiştirmektedir.

Türk Ceza Yasasındaki 29 maddeden 13'ü değiştirilmek istendiğine göre geriye 16 ayrı suç için ölüm cezası kalıyor demektir. Buna Askerî Ceza Yasasındaki 22, İhaneti Vataniye Yasasındaki 2 ve Kaçakçılığın Men ve Takibi Hakkındaki Yasada yer alan 1 ölüm cezası eklendiğinde toplam 41 ayrı suç için ölüm cezası korunuyor demektir. Bu miktar Türkiye'de ne kadar çok suç için ölüm cezası öngörüldüğünü gösteriyor.

Tasarıda, TC.K.'nın 13 maddesinde yer verilen ölüm cezalarının müebbet ağır hapis cezasına çevrilmesi öngörülürken şu soruları akla getirmektedir:

1. Neden bazı suçlardaki ölüm cezası kaldırılmaktadır?
2. Bu ayırım neye göre yapılmaktadır?

Tasarının gerekçesi bu sorulara yanıt getirmeye çalışmaktadır. Gerekçede, T.C.K.'nın 29 maddesinde ölüm cezasına yer verildiği belirtildikten sonra, bunlardan 13 maddedeki ölüm cezalarının müebbet ağır hapis cezasına çevrildiği açıklanmakta ve bunun nedeni şöyle gösterilmektedir:

"... Tasarıda, T.C.K.'nda yer alan ve ölüm cezasını ihtiva eden hükümlerden Devletin güvenliğine ve bütünlüğüne karşı işlenen suçlarda pek vahim olanlarında muhafazasının zorunlu olduğu, ancak, diğer suçlarda kaldırılmasının uygun olacağı esastan hareketle..."

Şu halde getirilen ölçü, suçun "pek vahim" olması ölçüsüdür. Tasarıda "vahim" kavramının neye göre değerlendirildiği belirtilmemiştir. Bu değerlendirmenin tasarıda veya gerekçesinde yapılması elbette beklenemez. Çünkü vahim kavramının herkesçe görüş birliği kazanan bir açıklamasının yapılması mümkün değildir. Bu kavram, hukukta en çok eleştirilen kavram-

lardan biri olmuştur. Özellikle insan hayatını sona erdirmenin bir nedeni olarak ele alındığı zaman, vahim olmanın ölçüsü mutlak bir açıklık kazanmalıdır. Zamana göre değişen değer yargıları, hukukta maalesef onulmaz yaralar açmıştır ve açmaktadır. Neyin, neye göre, kimin için, hangi zamana göre vb. vahim olduğu birçok tartışma götürüyorsa, bu Devlet eliyle kişi hayatını sona erdirmeyi de tartışmalı olmaktan kurtaramaz. T.C.K'nda ve öteki kanunlarda "muhafazası zorunlu" görülen ölüm cezalarının ölçütü "suçun vahameti" ne bağlandığı zaman, kişinin hayatını sona erdirmekteki adaletsizlik bir yana, kamuoyu için inandırıcı olması da düşünülemez. Kaldı ki, müphem olan, yalnızca "vahim" kavramından ibaret değildir. Gerekçede sözü edilen örneğin "Devletin güvenliği" kavramı da, görüş birliğine ulaşılabilecek net, açık bir kavram değildir.

Kuşkusuz ki, bu noktadaki sıkıntı, ölüm cezasını hangi suçlar için muhafaza etmek, hangi suçlar için kaldırmak noktasına getirildiğinde konuya mantıklı bir açıklama getirebilmenin olanaksız olmasıdır. Fakat bu konu çözümsüz değildir. Meselenin çözümü, ölüm cezalarının kanundan tümüyle çıkartılmasıdır. Avrupa'da ölüm cezaları kaldırılmış olduğunu belirten tasarı, Türkiye insanının buna neden lâayık görüldüğünü açıklayamamaktadır.

Bugün T.C.K.'nde kısmî de olsa bir değişiklik yapılması isteniyor ve bunun için de Avrupa ülkeleri örneğinden esinleniyorsa, acil olarak ele alınması gereken başka değişiklikler de gündeme gelmelidir. Örneğin düşünce suçları gibi. Sonuç olarak bu tasarı, bir "iyileştirme" tasarısı olamaz. Bu tasarı, 1989 yılından ölüm cezalarına bir kez daha onay koyan, bir kez daha meşrulaştıran bir tasarıdır.

Anayasa Değişikliği Önerisi:

Ölüm cezasını kaldırmak konusundaki isteksizlik, Anayasada yapılmak istenen değişikliklerle daha da belirgin hale gelmektedir. Nitekim Anayasanın 87. maddesindeki değişiklik önerisiyle mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek yetkisi TBMM'nin elinden alınmaktadır. Bunun nedeni olarak da "Meclisin, bağımsız yargı organlarıncaya verilip yargıtaydan geçerek kesinleşen ölüm cezasını değiştirmek yetkisi bulunmaması ve "kuvvetler ayrılığı" ilkesi gösterilmekte-

dir. Oysa Anayasanın 87. maddesine göre özel af yetkisine sahip olan ve dolayısıyla her türlü cezayı azaltabilen başka cezaya çevirebilen veya büsbütün kaldıracı TBMM'nin ölüm cezasının başka bir cezaya çeviremeyeceğini iddia etmek anlamsızdır. Öte yandan, ölüm cezası gibi çok ağır ve muhtemel adli hataların telafi edilmesine olanak vermeyen bir cezanın infaz edilip edilmemesinin bir kere de Mecliste değerlendirilmesinin kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırı olduğu da söylenemez. Çünkü Meclisin yapacağı bu tür bir değerlendirme doğrudan yargılama faaliyetini ilgilendirmemekte, yani yargı organlarının verecekleri kararların oluşumunu etkilememektedir. Kaldı ki, Teklif ile Anayasanın 138. maddesine eklenmek istenen fıkradan TBMM'nin mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezasının "yerine getiril-memelerine" karar verebileceği kabul edilirken bunun kuvvetler ayrılığı ilkesine ters düşeceği nazara alınmamakta, böylece tasarı kendi gerekçesi ile çelişkiye düşmektedir.

Anayasada değişiklik Teklifi ile yapılmak istenen değişikliklerden en önemli ve en şaşırtıcı olanı, 138. maddeye eklenmek istenen ve az önce sözü edilen fıkradır. Burada hükümlünün hakkında verilmiş ve kesinleşmiş ölüm cezasının yerine getirilmemesi için TBMM'ne başvurabileceği kabul edildikten sonra, dosyanın Meclis Başkanlığına geliş tarihinden itibaren iki yıl içerisinde TBMM'nce yerine getirilmemesine karar verilmediği taktirde söz konusu cezanın infaz olunacağı ifade edilmektedir. Böylece Teklif, sadece halen yürürlükte olan sisteme ters düşen bir düzenleme getirmekle kalmamakta, Anayasa eklemek istediği geçici madde ile getirilen ve Teklifin kanunlaşp yürürlüğe girmesinden önce işlenen suçları nedeniyle hükmedilen ölüm cezalarının TBMM'nce belli süreler içinde yerine getirilmesine karar verilmediği taktirde "yerine getirilmemelerine karar verilmiş" sayılacağı şeklindeki düzenlemenin de, tam aksi bir düzenleme getirmektedir.

Böyle bir düzenleme, son derece sakıncalı olduğu gibi, Ceza Kanunundaki değişikliklerle ölüm cezalarının azaltılması amaçlandığı iddiasıyla da bağdaşmaz. Bir kere ölüm cezalarını içeren dosyaların TBMM'ne intikal etmesinden sonra iki yıl geçmesine rağmen Meclisin bunların yerine getirilmemelerine karar vermemesi, tamamen olaya yabancı ve beklenmedik nedenlerden kaynaklanmış olabilir. Örneğin çeşitli nedenlerle genel kurulun

toplanamaması veya başkanlık divanının veya komisyonların oluşturulamaması sonucu Meclisin çalışmaması durumlarında olduğu gibi.

Öte yandan, TBMM'nin belli süreler içerisinde ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar vermemesi halinde bu cezaların infaz edileceğini kabul etmek, aslında bu cezaların önündeki TBMM engelini kaldırmak ve böylece, mevcut sistemin aksine, bunların infazını kolaylaştırmaktan başka bir anlam taşımayacaktır. Nitekim hükümlünün veya müdafinin kesinleşen ölüm cezasının yerine getirilmemesine karar vermesi için TBMM'ni harekete geçirebilmesi, pek çok halde, imkânsız denecek kadar güçtür.

Nihayet bütün bu olumsuzluklar ve imkânsızlıklarla birlikte değerlendirildiğinde Teklifte getirilmek istenen sistem, ölüm cezasına mahkûm olan kimselerin iki yıl boyunca manevi işkenceye tabi tutulup ondan sonra idam edilmesi anlamına gelmektedir.

Teklif ile Anayasanın 138.maddesine eklenecek fıkra ile getirilmek istenen bir başka olumsuz değişiklikte, hakkındaki ölüm cezasının TBMM'nce yerine getirilmemesine karar verilen hükümlünün şartla salıverilme ve af kanunları hükümlerinden yararlanamamasıdır. Hakkındaki ölüm cezasının yerine getirilmemesine karar verilen hükümlünün şartla salıvermeden ve aftan yararlanması şartları farklı şekilde düzenlenebilir ve bu şartlar diğer hükümlülere nazaran ağırlaştırabilir, ama imkânsız hale getirilemez. Teklifte olduğu gibi aksine bir düzenleme, esas itibariyle suçluyu ıslah etmeyi ve yeniden topluma kazandırmayı amaçlayan çağdaş infa bilimine ve uygulamalarına tamamen ters düşecektir. Çünkü şartla salıvermeden veya af kanunlarından hiç bir şartla yararlanamamak ve her ne olursa olsun ömrünü cezaevinde tamamlamak durumunda bırakılan hükümlü tam bir ümitsizliğe itilmiş olacaktır ve böyle bir kişiden ıslah olmasını ve yeniden suç işlememesini beklemek mümkün değildir.

Ceza Muhakemeleri Usulü Yasasında Değişiklik

Önerisi

Bir başka tasarı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Yasasının 128. maddesinin 2. fıkrasında değişiklik yapmak ve gözaltına alma sürelerini kısaltmak istenmektedir. Bu olumlu bir değişiklik gibi gözünekebilir. Ancak dikkat

çekici nokta, tasarının Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kurulu ve Yargılama Usulleri Yasası ile Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasasının birer hükmünü yürürlükten kaldırırken Olağan Üstü hal Yasası ve Sıkı Yönetim Yasasındaki süreleri ele almamıştır. Böylece gözaltı süreleri 4 gün, 6 gün, 10 gün 15 gün ve 30 gün olarak düzenlenmiş olacaktır.

Gözaltı süresi, 1961 Anayasasında, toplu suç-ferdi suç ayrımı yapılmaksızın yalnızca 24 saat olarak belirlenmişken, dahası 1929 yılında kabul edilen C.M.U.K.'nda en geç ertesini gün (yani 24 saat) olarak gösterilmişken şimdi aradan bu kadar yıllar geçtikten sonra, teknolojik gelişmede, iletişim ve ulaşım olanakları bu denli değişmişken, şimdi gözaltı süresini 30 güne kadar devam ettirme amacı, daha doğrusu niyeti, özde bir şeyin değişmediğini göstermektedir.

Bilindiği üzere gözaltına alma konusunda kamuoyunu tedirgin eden husus, bunun süresiyle birlikte gözaltına alınanların bu süre zarfında yakınlarıyla ilişkilerinin kesilmesi, kendisine bir müdafii tayin edememeleri, müdafii ile görüşmemeleri ve hepsinden daha önemlisi çok ağır işkencelere tabi tutulmaları ve bu şekilde elde edilen "ikrarların, CMUK'nun 247. maddesinin açık hükmüne aykırı olarak, mahkumiyet kararlarına esas alınmasıdır. Şu halde gözaltına alınanın bu olumsuz yönlerini giderici tedbirler alınmadıkça ve özellikle işkence uygulamaları önlenmedikçe sürenin kısaltılması fazla bir şey ifade etmeyecektir. İşkencenin önlenmesi içinde, gözaltına alma süresini kısaltmak gibi, işkence yasağı getiren uluslararası sözleşmeleri ilk onaylayan devlet olmak da yetmez. Önemli olan işkence yapmamak ve dolayısıyla bu tür sözleşmeleri ilk onaylayan devlet olmakla övünmek gereksinimini duymamaktır. Kaldı ki, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görevine giren, bu arada TCK.da yer alan ve "düşünce suçları" diye nitelendirilen suçlar yönünden süre daha uzun tutulmuştur. Bu mahkemelerin aslında olağanüstü mahkemeler değil, sadece "ihtisas mahkemeleri" olduğu ve işkence yakınmalarının en çok bu mahkemelerin görevine giren "düşünce suçlarından sanık olanlar yönünden ortaya çıktığı nazara alındığında, bu tür suçlarla ilgili gözaltı süresinin daha uzun tutulması, söz konusu suçlardan dolayı gözaltına alınanların gözaltı süresince tabi tutuldukları işlemler ve özellikle işkenceler konusunda ciddi bir iyileştirmenin amaçlandığını söylemeyi güçleştirmektedir.

Nihayet, Tasarıda Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görevine giren suçlar yönünden gözaltı süresi 5 yıl içinde daha uzun tutulmuştur. Böylece 12 Eylül olağanüstü döneminin halen devam ettiğini kabul etmekle yetinil-memekte, bu dönemin 5 yıl daha devam edeceği de öngörülmektedir. Bu tür olumsuz değerlendirmelere ve varsayımlara dayanan hukuki düzenlemelerin isabetli olmaları beklenemez.

Görülüyor ki, bütün bu değişiklik tasarısı ve teklifleri ile güdülen amaç, iddia edildiğinin aksine, daha insani ve daha özgürlükçü bir ceza sistemi oluşturmak değil, sadece böyle bir sistem oluşturmak istendiği görünümünü vermektir, bununla beraber, söz konusu değişiklik önerilerinin, en azından, bu konulardaki kamuoyunun siyasi iktidarları, "görünüştü kurtarmak" için de olsa, bir şeyler yapmaya zorlayacak yoğunluğa ulaştığını ortaya koyması yönünden yararlı olduğu söylenebilir.

Sonuç: İnsan Hakları Derneğinin ölüm cezası hakkındaki görüşü nettir ve bunu kamuoyuna açıklamıştır. Dernek, ölüm cezalarını yaşama hakkına doğrudan bir saldırı için tümten kaldırılmasını savunmakta ve bu konudaki Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ek 6 Nolu Protokolün onaylanmasını istemektedir. Bunun dışındaki çözüm önerilerini yetersiz bulmakta ve hala hazırlanan bu değişiklik tasarısının iç ve dış kamuoyunu yanıltma sonucu doğurabilecek siyasal amaçlı bir girişim saymaktadır. Gözetim süresi 24 saatle sınırlandırılmalıdır. Bu, hem işkencenin önlenmesi bakımından zorunlu, hem de özgürlüklere saygının bir gereğidir.

27.9.1989

Akın Birdal'ın Aydın Basın Toplantısı Metni

Bizler, 23 Sendika, meslek kuruluşu ve demokratik kitle örgütlerinin temsilcileri ve bu kuruluşlar adına hareket eden İNSAN HAKLARI ACİL DURUM KOMİTESİ, bugün Aydın'a geldik. İstanbul'dan, Ankara'dan, İzmir'den, Türkiye'nin dört bir yanından sesimizi duyuramadık. Cezaevinde insanca yaşama isteklerinin ölüme dönüştüğü çığlıklar duyulmuyor. Evlat acısıyla günlerdir kıvranan annelerin umarsızlığı duyulmadı.

Milletvekilleri cezaevlerine giremiyorlar, aileler çocukları ile

görüşe-

miyorlar, avukatlar savunma haklarını kullanamıyorlar. Sorunu çözmek yerine, tırmandırılıyor ve insanlar ölüme götürülüyor. Sorunun çözümünü siyasi değil, partiler üstü ve insani bulmak gerekiyor. Sorunun çözümü TBMM'de grubu bulunan partilerle olmalıdır. Gecikilmeden üç partiden oluşacak, bağımsız ve insanca yaklaşacak bir heyet, burada Aydın'da bu sorunu çözmelidir. Aksi takdirde cezaevlerindeki ölümlerden yarar uman bir siyasi yaklaşım, mutlaka halkın vicdanında mahkûm edilecektir. Ayrıca ölümlerle, Türkiye'nin gerçeklerinin gizlenebileceği hesapları boşa çıkarılacaktır.

Günlerdir yaşama hakkına karşı duyarlı kamuoyunun ve basının çabalarını dikkate almayan bir rejimin demokratikliğini kimse ileri süremez. Demokrasilerde, önce insan ve onun hak ve özgürlükleri önde gelir. Yaşama hakkının, devletin güvenliğinde yine devletçe yok edilmesinin hiçbir gerekçesi olamaz ve olmayacaktır.

Bizler, buradan bir kez daha sesleniyoruz.

Cezaevlerinde günlük yaşama dönük, insani istekler verilerek, açlık grevi sona ermelidir.

İki kişinin ölümüne ve onlarca geriye dönüşü olmayan hastalıklara yol açanlar açığa çıkarılmalı ve cezalandırılmalıdır.

Cezaevleri, İnsan Haklarına ve Uluslararası Standart kurallara göre yeniden düzenlenmelidir.

Ayrımsız bir Genel Af çıkarılıp, Türkiye'nin üzerinde duran çağdışılığın ayıbı kaldırılmalıdır.

Bunun için, yaşama hakkı konusunda görüş değiştiren Cumhurbaşkanı'na, İktidara, TBMM'de Grubu bulunan Partilere ve onların Genel Başkanlarına, Yargıçlara, Savcılara sesleniyoruz.

İnsanların öldürülmesine müdahale ediniz.

Sendikaların, meslek kuruluşlarının, demokratik kuruluşların, gazeteci-yazarların ilgi ve desteğinin sürdürülmesini diliyoruz.

BM, İnsan Hakları Komisyonuna

Avrupa Konseyi, İnsan Hakları Komisyonuna

İnsan Hakları Federasyonuna
Uluslararası Af Örgütüne sesleniyoruz
Yaşama hakkına sahip çıkın. İnsanca yaşama isteklerine
kulak verin.

Basın Açıklaması

İHD Genel Yönetim Kurulu ile Şube Başkanları ÖLÜMLERİN DURDURULMASI çağrısı yaptı. 15.8.1989 günü yapılan ortak toplantıda Aydın E Tipi Cezaevinde sürmekte olan açlık greviyle ilgili olarak, basına, aşağıdaki önerilerin iletilmesi kararlaştırıldı.

1- Aydın E Tipi Cezaevinde 49. gününü dolduran açlık grevi toplu ölüm sınırındadır. ÖLÜMLER DURDURULMALIDIR!

Adalet Bakanlığınca sürdürülmekte olan tüzük ve genelge düzeltme çalışmaları, geç başlamış ve zaman alacak bir girişimdir. Şu anda, acil konu ise, cezaevindeki toplu ölümlerin önlenmesidir.

Bu nedenle, cezaevindeki açlık grevini, tüzük ve genelge çalışmalarından ayrı olarak ele almak ve çözmek gereği ve zorunluluğu vardır.

2- Açlık grevinin 40. gününde, parlamenterler aracılığıyla çözüm aşamasına gelmiş bulunan görüşmeler kesilmiştir. Siyasal olmayan, haklı, yaşamsal isteklerin kabul edilerek, ölümlerin önlenmesi, Adalet Bakanının yetkisi içinde olmak gerekir.

Bu nedenle, parlamenterlerin cezaevine girmesine izin verilerek, sorunun çözülmesine olanak sağlanmalıdır.

3- Adalet Bakanının yetkisini kullanmaması durumunda Başbakan konuya eğilerek sorunu çözmelidir.

Ölümlerin durdurulmamasından derece derece herkesin sorumlu olduğu unutulmamalıdır.

16.8.89

Basın Açıklaması

İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Nevzat Helvacı, Bulgaristan'dan zorunlu göç ve Türkiye'nin sınırlarını kapatması olayı ile ilgili olarak bir basın açıklaması yaptı. Açıklamanın metni şöyle:

Bulgaristan Hükümetinin etnik köken nedeniyle uyguladığı ayrımcılık politikası yeni bir boyut kazandı. Türkiye'nin sınırı kapatması nedeniyle binlerce insan ortada kaldı. Bulgaristan'daki asimilasyon uygulamasından ötürü evini, işini ve maddi varlıklarını bırakarak ülkemize ve başka yerlere gidenlerin sayısı artık yüz binlerle ifade ediliyor. Bu kadar insanın nedensiz olarak yaşadığı ortamı terk ettiği düşünülemez. Orada Türk azınlığın hakları ciddi biçimde ihlal edilmektedir.

İnsanlar arasında ırk ya da etnik köken nedeniyle ayırım gözetmenin, uluslar arasında dostluk ve barışçı ilişkiler kurmaya engel olduğu unutulmamalıdır. Bu tür ayrımcılık, barış ve güvenlik için bir tehlike olduğu kadar, aynı topraklarda yan yana yaşayan insanların uyumunu da bozar. Asimilasyon, ırk ayırımına dayalı gerici bir politikadır.

Bulgaristan'dan sığınanlara başlangıçta sınırlarını açan Türkiye'nin, bu kişilere insan olma özellikleriyle değil, "soydaş" veya "dindaş" gibi niteliklemlerle yaklaşması, ayrımcılığın başka bir türüdür. Türkiye, böyle bir ayırım yapmadan zulüm altında bulunan herkese sığınma hakkı tanımalıdır. Eğer halen Bulgaristan'da zulüm altında insanlar varsa ve buna karşın sınırlar kapatılmışsa, bu da önceki taahhütlere karşın insan haklarını korumada bir zafiyeti ifade eder. Bir göç anlaşması yapılmadan ve gelenleri barındırma yönünden gerekli önlemler alınmadan sınırları açmakla yapılan bir yanlış, şimdi başka bir yanlışla düzeltilmek isteniyor. Gelenlerden içine düştükleri kötü koşullardan ötürü ciddi şikâyetler almış bulunuyoruz. Gelemeyenlerin şikâyetleri gazete sayfalarında yankılanmaktadır.

İnsan hakları konusunda duyarlı olduklarını ifade eden ve özellikle ülkemizdeki uygulamalarla yakından ilgilendikleri bilinen ve imzaladığımız sözleşmelerle ortak ilkeleri paylaştığımızı kabul ettiğimiz ülkelerin, siyasal hesaplardan uzak bir tavırla ve insancıl bir yaklaşımla çözüme katkıda bulunmaları gerekir. Hiçbir kişi veya devlet, insan haklarını ilgilendiren sorunları, siyasal amaçlarla kullanmamalıdır.

23.8.1989

Basın Açıklaması

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ MERKEZ YÜRÜTME KURULU TOPLANARAK BULGARİSTAN KONUSUNU DEĞERLENDİRDİ,

DEĞERLENDİRMEDE, "BU AYRIMCI TUTUMUN İNSAN HAKLARI AÇISINDAN HAKLI GÖSTERİLECEK HIÇ BİR GEREKÇESİ OLAMAZ" Denildi.

Akın Birdal'ın Açıklaması Şöyle:

Bulgaristan'ın Türk azınlığı üzerindeki uygulamalarını kaygıyla izliyoruz. İdeoloji ve rejim gözetmeksizin her ülkenin insan haklarına saygılı olması gerekir. Bütün uluslararası sözleşme ve bildirgeler İnsan Haklarına saygıyı bütün devletlerin yükümlülüğüne bırakmıştır.

Bulgaristan'ın bu tutumu, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 1. Maddesinin öngördüğü "her insan özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğar ilkesi ile 2. Maddesindeki "herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal yada başka bir görüş ulusal yada toplumsal köken yada değişik bir statü gözetilmeksizin bildirmede öngörülen tüm hak ve özgürlüklere sahiptir" kararına aykırıdır.

Ayrıca Bulgaristan'ın bu tutumu Birleşmiş Milletler Barış Hakkı Bildirgesi'ne de aykırılık taşıyıp, halkların kutsal barış haklarının kullanabilmelerinde ağır tahribata uğratmıştır. Nitekim 1944 Bulgaristan Halk Cumhuriyetinin kuruluş öncesi, nazizme ve iç faşizme karşı birlikte mücadele etmiş ve kader birliği yapmış bir halkı, evlerinden, topraklarından sökülüp atılmasının, insan hakları açısından haklı gösterecek hiçbir gerekçesi olamaz.

Olayları yerinde incelemek ve bir rapor hazırlamak üzere bir heyette yarın giriş kapılarına gidecektir.

Bulgaristan'ın İnsan Haklarını çiğneyen bu tutumunu bir kez kınıyor bu uygulamalara bir an önce son vermesini istiyoruz.

14.6.1989

İhd Genel Başkanı Nevzat Helvacı'nın 1 Mayıs Nedeniyle Yaptığı Basın Açıklaması:

Çağdaş demokratik dünyada işçi hakları, temel insan haklarının ayrılmaz ve çok önemli bir parçadır. Bu nedenle İnsan Hakları Derneği, ülkemizdeki çalışma hakkıyla ilgili bazı gözlemlerini ve görüşlerini açıklamayı görev saymaktadır.

Böyle bir görevi yerine getirmek için 1 Mayıs gününün seçilmiş olmasının elbette ki bir anlamı vardır. Günümüz demokratik toplumlarının hemen hepsinde 1 Mayıs günü, işçi bayramı olarak kutlanmaktadır. İşçi sınıfının özlem ve dileklerini evrensel bir uyum içinde dile getirmek için bu günün seçilmiş olması, kimi çevrelerin ileri sürdüklerinin aksine, toplumsal huzuru bozmaya yönelik bir girişim olarak asla nitelendirilemez.

Nitekim ülkemizde de Atatürk'ün öncülüğünde toplanan İktisat Kongresi'nin sonuç kararlarında, 1 Mayıs'ın İşçi Bayramı olarak kutlanması benimsenmiş ve bir süre bu adla, yani "işçi Bayramı" olarak kutlanmıştır. Bazı çevreler, yasalarda somut bir engel bulunmamasına karşın, böyle bir uygulamayı tepkiyle karşılamaktadır. Bu durum, ülkemizde insan haklarının düzeyini gözler önüne seren anlamlı bir göstergedir.

İşçi haklarına yönelik kapsamlı ve yoğun saldırılar, 12 Eylül Müdahalesi'yle görülmemiş boyutlara ulaştırılmıştır. Bu tür saldırılara karşı uyanan tepkilerin işçi kesimiyle sınırlı kalmayıp, toplumda yaygın bir destek ve onay görmüş olması, Derneğimizin bu konuya ayrı bir önem vermesine neden olmuştur. Çünkü bu uygulamalardan salt işçi kesimi değil, onunla bağlantılı olarak tüm çalışan kesimler, ekonomik ve sosyal haklar açısından yoğun bir tahribata uğramıştır.

12 Eylül sonrası ilk uygulamalarından biri, başta DİSK ve üye sendikalar olmak üzere, sendikacılık hareketinin tümüyle çok kaba ve yoğun bir baskı altına sokulması biçiminde belirmiştir. Daha sonra birbirini izleyen önlemler, kıdem tazminatına tavan koyla kararıyla başlamış, başta 1982 Anayasası, 2821 Sayılı Sendikalar Yasası ve 2822 Sayılı Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Yasası olmak üzere bir dizi yasal düzenleme ile sürdürülmüştür.

Bu gidiş, askeri yönetim yerine sivil görüntülü bir iktidarın gelmiş olmasıyla kesintiye uğramış değildir. Başka pek çok konuda olduğu gibi işçi hakları konusunda son zamanlarda belli bir gelişmenin ortaya çıktığı ileri sürülse bile, bunun iktidarın çabalarının sonucu olduğu kabul edilemez. Geçen bunca zamana karşın işçi haklarında herhangi bir düzelme sağlayacak ciddi bir adım atmaktan ısrarla kaçınılmıştır.

Bugün ülkemizde sendika hak ve özgürlüğünün uğradığı yoğun kısıtlamalar çerçevesinde grev hakkı kağıt üzerinde kalmıştır.

Hak grevi ise kağıt üzerinde bile yasaktır. Ayrıca kamu kesiminde memur statüsünde çalışanlar sendika hakkından tümüyle yoksun bırakılmışlar, öğretmenlere en basit anlamda dernekleşme hakkı bile tanınmamıştır. ILO Sözleşmelerinin büyük bir bölümü onaylanmamış, onaylananlar, içeriğine uygun biçimde uygulamaya konulmamıştır.

Toplumumuzda çalışma yaşamında giderek büyüyen gerginlik ve uyumsuzlukların ancak demokratikleşme doğrultusundaki ciddi ve gerçek çabalarla giderilebileceğine inanıyoruz.

Sorunlara dar bakış açılı yaklaşımların, her şeyin giderek daha karmaşık ve içinden çıkılmaz hale getirme özelliği taşıdığını önemle belirtiriz.

Yukarıda belirtilen türde istemler, dünyada işçi hareketinin, 1 Mayıs İşçi Bayramı'nda kitlesel toplantılarla dile getirdikleri konulardır.

İnsan Hakları Derneği olarak, ülkemiz işçi hareketinin de bu günü özgürce ve bu anlamıyla değerlendirebilmesi hakkına sahip olmasını istiyoruz.

Basın Toplantısı Metni

Bizler İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Nevzat Helvacı başkanlığında Yönetim Kurulu üyesi Varlık Özmenek, Yavuz Önen ile Diyarbakır Şubesi Başkanı Mehmet Vural ve Şube Sekreteri Özgür Gencan ile birlikte Cizre ilçesi Yeşilyurt köyünde incelemelerde bulunduk.

Köy muhtarının diğer yakınmacıları ve görgü tanıklarını dinledik. Ko-

nuşmaları ses bandı ile tespit ettik. Cizre Cumhuriyet Savcısı ve Kaymakamı ile görüştük.

Kısaca tespitimiz şudur:

Yeşilyurt köylüleri, insan pisliği yedirilmesi de dahil çok ağır işkencelere uğramışlardır. Yaptığımız inceleme bunu açıkça ortaya koymuştur. Kimse işkencelere arka çıkmasın. Hiç kimsenin Yeşilyurt'ta yaşananların üstünü örtmeye çabalamasın. Tanık anlatımları ve doktor raporları ile kanıtlanmış bir olayı yadsımak, üzerine gitmemek ülkemize saygınlık kaybettirmeden başka bir sonuç vermez. Bu ülkenin saygınlığını zedelemeye hiç kimsenin hakkı yoktur. Cizre'de Yeşilyurt köylüleri için adaletin tecelli etmesini bekliyoruz. Bu beklenti salt bizim değil, işkenceye, kötü muamele ve haksızlığa karşı olan herkesin beklentisi haline gelmiştir.

Bu olayın izleyicisi olmayı sürdüreceğiz.

Güneydoğu'da, Cizre'de, Batman'da, Silvan'da ve daha başka yerlerde işkencenin bir sorgulama yöntemi olarak yaygın biçimde kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu olgu, imzalanıp, onaylanan sözleşmelerin henüz göstermelik birer metin olduğunu gösteriyor.

Bu konudaki resmi açıklamalar artık inandırıcılığını kaybetmiştir. Herkesi bu insanlık suçuna karşı tavır almaya çağırıyoruz.

İHD Genel Başkanı Nevzat Helvacı'nın Basın Toplantısı Metni

Basının Değerli Üyeleri,

Basın Toplantımıza hoş geldiniz.

Esas konularımıza girmeden önce, size, Derneğimizle ilgili iki haberi iletmek istiyorum.

Birinci haberimiz, Danimarka Barış Vakfı'nın, Derneğimizi, 25.000 kronluk bir ödül vererek desteklemesiyle ilgilidir. Danimarka Barış Vakfı Başkanı Henrik Zahle, ödülle birlikte, Derneğimize gönderdiği yazıda,

"Türkiye İnsan Hakları Derneği'nin insan hakları alanında yaptığı ça-

İşmaların barış uğrunda yürütülen savaşımın bir parçası olduğuna inandıklarını" belirtmekte ve İHD'nin kendisine seçtiği amaçların, "dünyanın-hepimizin üzerinde sorumluluk taşıdığı dünyanın zorluklarla dolu bir parçasında demokratik ve barışçı gelişmeleri simgelediği" görüşüne yer vermektedir.

İkinci haberimiz, İnsan Hakları Derneği'nin, Barış ve Kalkınmaya Yardım Örgütleri Eşgüdüm Komitesi tarafından, Avrupa İnsan Hakları Ödülüne aday gösterilmiş olmasıdır.

Komite Genel Sekreteri Pierre Galand tarafından Avrupa Konseyi Genel Sekreterine gönderilen adaylık başvurusunda, İHD'ye ödül verilmesinin, Avrupa Konseyi üyesi Türkiye'de kamu yaşamının demokratikleşmesi yolunda cesaretlendirici etkisi olacağı vurgulanmıştır.

Avrupa Konseyi tarafından konulmuş bulunan Avrupa İnsan Hakları Ödülü, Bakanlar Konseyi tarafından belirleniyor. Üç yılda bir verilen bu ödül, 1980'de Uluslararası Hukukçular Komisyonu'na, 1983'te Uluslararası Af Örgütü'nün Tıp Bölümüne ve 1986'da da Arjantin Cumhurbaşkanı Alfon-sin ile Avusturya eski Adalet Bakanı Broday'a verilmişti.

İkinci olarak, Güneydoğu yöresinde bazı ilçelerde yoğunlaşan baskılara ve işkencelere değinmek istiyorum.

Basına yansıyan haberlerden ve Derneğimize ulaşan şikayet dileklerinden öğrendiğimize göre, bazı yerleşme birimlerinde toplu işkence uygulanmakta, yöre halkı ağır bir baskıyla karşı karşıya bulunmaktadır. İnsanlarımız, sözcüklerle ifade etmeyi bile yakışsız bulduğumuz insan onurunu ağır biçimde zedeleyici davranışlara zorlanmaktadır.

Bu uygulamalar karşısında, uluslararası sözleşmelerin imzalanıp onaylanmasıyla övünmenin fazla bir anlam ifade etmediğini belirtmek isteriz. İşkencenin önlenmesi konusunda, olumlu bir gelişme gözleyemediğimizi, aksine, yer yer işkencenin yoğunluk kazandığını izlemekteyiz. İşkencenin önlenmesi ve işkencecilerin üzerine gidilmesi, hem insanlarımızın onurunun korunması, hem de bundan ötürü uluslararası saygınlığımıza düşen gölgenin silinmesi bakımından zorunludur.

İnsan Hakları Derneği, olayların yoğunlaştığı yerleşim birimlerinde

incelemede bulunmak ve toplayacağı bilgileri kamuoyuna duyurmak için, yöreye üç kişilik bir heyet göndermeye karar vermiştir.

Basın üzerinde yoğunlaşan baskılar, gazete, dergi ve kitapların toplatılması, yazar ve yazı işleri müdürlerinin gözaltına alınması ve tutuklanması üzerinde de durmak istiyorum:

Örnelemek için, son günlerdeki olaylara değineceğiz.

Avukat İbrahim Açı, derlediği **Yargılayan Savunma** adlı kitaptan dolayı tutuklandı ve kitap toplatıldı.

Özgür Gelecek dergisinin 2. sayısı toplatıldı ve derginin Genel Yayın Yönetmeni Mehmet Bayrak, ve yazı işleri müdürü Bekir Kesen tutuklandı. Anımsanacağı gibi, derginin 1. sayısı da toplatılmıştı.

Devrimci-Yol Davası Savunmalarını içeren kitap, daha basımevinde kapak geçirilmeden toplatıldı ve kitabı derleyen Tayfun Mater dün tutuklandı, Söz konusu kitabı yayınlayan Simge Yayınları sahibi Orhan Örcü, dört gün Emniyette gözaltında tutuldu.

Yazar, araştırmacı, öğretim üyesi Yalçın Küçük, dün, bir yazısından dolayı gözaltına alındı.

Nihat Behram'ın **İşkencede Ölüm Güncesi** ile **Darağacında Üç Fidan** adlı kitaplar ile, **Yeni Açılım** ile **Emek** adlı dergilerin son sayıları son günlerde toplatılan yayınlar arasında.

Türkiye'de cezaevlerinde bulunan 52 bin kişiden yaklaşık 30 bini tutukludur. Bu kadar çok kişinin tutuklu bulunması, bir tedbir niteliğinde olan tutuklamanın, cezalandırmayı amaçladığı sonucunu doğuracak bir uygulamaya dönüştüğünü belirtmek yanlış olmayacaktır.

Düşünce suçunun çağımızda bir ayıp olduğu açıktır. Düşüncelerinden dolayı insanların tutuklanması, yargılanması ve uzun süreli mahkûmiyetlere çarptırılması çağa yakışır bir davranış değildir.

Kitap ve dergiler üzerinde, yazar ve yazı işleri müdürleri üzerinde bu tür baskıların yoğunlaşmasını kaygı verici bulmaktayız.

Bir başka konu da, cezaevlerinde, yeniden huzursuzluğa yol açan uygulamalardır.

Örneğin Nazilli Cezaevinde, piyasada serbestçe satılan 200'e yakın kitap, Cezaevi Denetleme Kurulu tarafından yasaklanmıştır. Cezaevinde görüşlere engel çıkarılmaktadır.

Amasya E Tipi Cezaevinde, mektuplaşma ve görüşler engellenmekte, birçok kitap ve dergi içeriye alınmamaktadır. 16 Ocak'ta hükümlü ile bir tutuklunun gardiyanlar tarafından dövüldüğü bize iletilen haberler arasındadır.

Sağmalcılar (2) Cezaevinde, firar girişimi sonrası başlatılan operasyonda, tutuklular dövülmüş, 20 kadar tutuklu yaralanmıştır. Üç kişilik hücrelerde altı kişi kalmakta, bazı sanıklar duruşmalara çıkarılmamaktadır.

Bu tür uygulamaların, içerdeki insanları tedirgin ve huzursuz ederek, kimi direnişlere zorladığı, yakın geçmişte yaşandı. Tutuklu ve hükümlülerin haklarını gözeten genel ve standart kurallar benimsenmeli, cezaevi yöneticilerinin keyfi uygulamaları sona erdirilmelidir.

Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyince benimsenen Tutuklu ve hükümlülere Muamelede Uyulması Gereken Asgari Standart Kurallar, tutuklu ve hükümlülerin değil, yöneticilerin uymakla zorunlu olduğu asgari kuralları belirlediği unutulmamalıdır.

Basın Toplantısı Metni

İHD, TMOB, HE, TTB Merkez Konseyi, NÜSHED, EĞİT-DER, Türkiye Ziraatçılar Derneği, Çağdaş Hukukçular Derneği, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Türkiye Hemşireler Derneği, Ekonomi Muhabirleri Derneği'nin "SAVAŞA VE İDAMLARA KARŞI" ortak basın toplantısı metni.

Savaşa Hayır Platformu sözcüsü ve İHD Genel Sekreteri Akın Birdal'ca sunulan toplantı metni şöyle:

"Bizler, Genel Merkezleri Ankara'da bulunan meslek kuruluşları ve demokratik kitle örgütleri, Körfez krizi ile başlayan ve bölgemizde olası bir savaş tehlikesine karşı, bir araya gelerek "SAVAŞA HAYIR PLATFOR-

MU"nu oluşturmuş ve kamuoyuna duyurmuştuk. Ülkemizin Körfez krizi içine sokulmak istenişinin ardındaki niyetleri sergilemeye çalışmış, başta yaşam ve barış hakkı olmak üzere, zaten sınırlı temel hak ve özgürlüklerin baskı altına alınacağına ilişkin kaygılarımızı dile getirmiştik. Çok geçmeden kaygılarımızı haklı kılan girişimlerle karşı karşıya geldik. Bir yandan "faili meçhul" dini cinayetler, grevlerin ertelenmesi, zamların ağır yükü, Güney-doğu'da insan haklarının askıya alınması, bir yandan da ölüm cezalarının infaz edilebileceğinin hızla gündeme sokulmuş olması bu nedenle rastlantı değildir.

Cumhurbaşkanı Özal Dışişleri Bakanının kapıda bekleterek, Başkan Bush ile Türkiye'nin dışişlerini görüşmüştür. ABD'den dönünce de, altı yıldır bekletilen, infaz edilmeyen ölüm cezalarının yerine-getirilmesi için düğmeye basmıştır. Bundan, Körfez krizinin ve onun üzerine yapılan hesapların gizlenmesi amaçlanabilir. Savaşa karşı direniş ve muhalefet, başka bir alana kaydırılmak istenebilir. Terörü önlemek yerine, teröre karşı aczleri ötülemek için, terörü önleyici nedenlerden biri olarak insanların asılması düşünülmüş olabilir. Nedeni her ne olursa olsun, yaşam hakkının yok edilmek istenmesinin hiç bir gerekçesi olamaz ve kabul edilemez.

Başbakan "idamlar bir ülkenin iç işidir ve AT ile de ilgisi yoktur" diyor. Barış, hak ve özgürlükler artık bir ülkenin iç işi olmaktan çıkıp, devletlerin, halkların ortak gözetiminde ve korumasında olan evrensel değerlerdir. Bu öncelikle devletlerin başbakanlarınca bilinmesi gereken bir gerçektir. Yine başbakanın AT'yi nasıl gördüğü de çarpıcıdır. Çünkü AT, demokrasi ve hukuk normlarının temel alındığı bir topluluğa dönüşmüştür. Başbakan, bu söylemiyle AT'yi hala ekonomik bir topluluk olarak görmektedir.

Dışarıya karşı sürekli insan hakları konusunda düzenlemeler yapıldığı ileri sürüyorlar. Doğru. Ama bu düzenlemeler insan hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesi ve korunması yolunda değil, daha geri ve kötüye gidiş yönünde olmaktadır. SS kararnameleeri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşme-si'nin 15. maddesi uyarınca Güneydoğu'da insan haklarının askıya alınması ve o bölgede süren yangın, cezaevlerinde başlatılan sürgünler, hücre tipi infaz yoluna gidiş, katlanılmaz zam yükü ve en sonunda ölüm

cezalarının infaz edileceğinin açıklanması, ülkemizdeki insan haklarının düzeyini ortaya koymaktadır.

Bizler, öç alma gibi ilkel bir anlayıştan kaynaklandığı için;

Yaşam hakkına doğrudan ve haksız bir saldırı olduğu için,

Suçluyu iyileştirmeye topluma kazandırma amacı güden çağdaş infaz anlayışına aykırı olduğu için,

Adli yanılığ durumunda düzeltme olanağı bulunmadığı için,

Uygar ülkelerde kaldırılmış olmasından da güç alarak, ölüm cezasına karşıyız. Öldüren bir devletin yurttaşı olma utancını taşımak istemiyoruz. Toplumca bu ayıptan kurtulmak istiyoruz.

On yıl önce, işkence altındaki anlatımlara dayanarak verilmiş ölüm cezalarını, günümüzdeki terörün nedeni olarak görmek, terörün Devlet bu tavrı ile terörü korumakta, teröre cesaret vermektedir. Devletin işi terör estirmek ve korku salmak değil, güven ve adaleti sağlamak olmalıdır.

Başta yaşam hakkı olmak üzere temel hak ve özgürlükler; siyasi bir konu ve malzeme olmaktan çıkarılıp, parlamento içinde ve dışında sağlanacak bir uzlaşmayla, toplumumuzun layık olduğu bir yaşam biçimine dönüştürülmelidir.

Ölüm cezası anayasadan ve yasalardan çıkarılmalıdır. TBMM'ne verdiğimiz, ölüm cezasının kaldırılması ve ayrımsız bir genel af çıkarılması için 163 bin imza işleme konmalıdır. Devlet öldüren değil, yaşatan olmalıdır.

Bizler, insan yaşamının ve onurunun güvence altında olduğu bir Türkiye'de yaşamak istiyoruz. Bunun için, idamlara ve savaşa karşıyız, karşı olacağız. İdamsız ve savaşız bir Türkiye için, özgürlük ve demokrasi için, barış ve yaşam hakkının korunması için herkesi çaba göstermeye çağırıyoruz."

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

Gülay Ajans - 133 36 38

Ankara